

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1923.

Första kammaren.

Nr 33.

Onsdagen den 9 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollen för den 3 och den 4 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 150, till Konungen i anledning av Kungl. Maj: ts proposition med förslag till förordning om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med prässjästberedning.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd;

nr 33, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa änkor efter distriktsveterinärer m. m.;

nr 34, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pension åt sedeltryckaren Karl Axel Ericsons änka och dotter;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition med förslag till lag angående likställande i särskilt avseende av visst upplånat kapital med bankbolags egna fonder; samt

nr 37, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition angående befrielse för Linköpings domkyrka från erläggande av ränta under vissa år å två statslån.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion nr 73 om åstadkommande av utredning och förslag till sulfitspřitens utnyttjande som nationellt motorbränsle, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Om kolonisation genom emigration m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion nr 131 om kolonisation genom emigration m. m.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion nr 131 hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos regeringen anhålla:

1) att riksdagens framställning år 1912 i emigrationsfrågan i vad den anginge den av riksdagen begärda men av regeringen från dagordningen avförda omtanken »att söka trygga emigranternas ställning i det främmande landet och hindra, att de obehörigen exploaterades eller gingo under» måtte upptagas till bedömande;

2) att därutöver ett övervägande måtte från regeringens sida äga rum, i vad mån de svenska undersåtar, som i brist på utrymme, framtid eller god vilja inom det egna landet nödgades i kolonialländer söka sig en löftesrikare utkomst, kunde genom svenska statsmaktens medverkan vägledas till lämpliga boningsplatser och beredas utvägar för givande kolonisation därstädes, helst i samlade jordbrukskolonier.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återropade grunder hemställt, att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj: t anhålla, det Kungl. Maj: t täcktes låta närmare undersöka, på vad sätt staten lämpligen borde stödja de emigrerande medborgarna och medverka till att minska deras risker för sin framtida utkomst i det främmande landet.

Herr **Lindhagen**: Den motion, som föranlett detta utskotts-betänkande, är avfattad i två olika klämmor. Den ena avser frågan om att förebygga, att emigranterna i det främmande landet obehörigen exploateras och gå under, den andra en mera planmässig ledning av en kolonisation genom emigration med syfte att åstadkomma samlade jordbrukskolonier. Nu har utskottet, som enhälligt tillstyrkt motionen, sammanfattat bägge dessa punkter i den hemställen, som nyss upplästes för kammaren. Denna sammanfattning är onekligen ett starkare betonde av motionens första punkt, men däri ingår också otvetydigt ett visst framhållande av dess andra punkt, särskilt om man läser motiveringen på tredje sidan, där det talas någonting om betydelsen av samlade kolonisationsföretag.

Jag skall därför, herr talman, nöja mig med utskottets betänkande, vilket i huvudsak tillstyrker motionen, men jag har velat göra dessa erinringar och särskilt då betona, att betydelsen av en planmässig kolonisation genom emigration och samlade kolonier inte få lämnas å sido. Redan i den inre kolonisationen i vårt land har man ansett det böra fastslås, att minst tre kolonat böra ligga bredvid varandra. En sådan samling av svenska kolonat för att stödja kolonisationen och kolonisterna inbördes är naturligtvis av lika stor betydelse, när kolonaten grundläggas i främmande länder.

Emellertid, herr talman, får jag vara tacksam för utskottets utlåtande och yrkar bifall till detsamma.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Om kolonisation genom emigration m. m.
(Forts.)

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående minskning av den för riksdagen avsedda upplagan av kommitté- och sakkunnigebetänkanden.

Ang. minskning av riksdagens upplaga av kommittébetänkanden.

I en till riksdagen avlåten, den 13 januari 1923 dagtecknad proposition nr 9, som hänvisats till bankoutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att den för riksdagen avsedda upplagan av kommitté- och sakkunnigebetänkanden hädanefter finge bestämmas till 200 exemplar, vederbörande departementschef obetaget att, i fall då nämnda betänkanden vore av större allmänt intresse, i erforderlig grad utöka upplagan.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte medgiva, att den för riksdagen avsedda upplagan av kommitté- och sakkunnigebetänkanden hädanefter finge bestämmas till 250 exemplar, vederbörande departementschef obetaget att, i fall då nämnda betänkanden vore av större allmänt intresse, i erforderlig grad utöka upplagan.

Herr **Lindhagen**: Jag har för min del ingenting att erinra mot att man indrar den upplaga av kommittébetänkandena, som hitintills inbundits och utdelats i sammanhang med riksdagsförhandlingarna, ty denna upplaga av kommittébetänkandena är också enligt min erfarenhet tämligen värdelös, helst som den kommer riksdagsmännen till handa först post festum, d. v. s. efter det huvudfrågan blivit avgjord. Däremot skulle jag i detta sammanhang vilja sätta ett litet frågetecken vid de tidigare beslut, som fattats om att inte strax före frågornas avgörande utdela kommittébetänkandena till riksdagens samtliga ledamöter, annat än då regeringen för sin del tycker, att frågan är av den omfattande beskaffenhet, att betänkandena böra tryckas i något större upplaga för att kunna utdelas till samtliga riksdagens ledamöter. Denna sak har nämligen, som allting, två sidor. Man kan verkligen ifrågasätta, huruvida inte riksdagens ledamöter, som skola avgöra frågorna, dock böra så att säga uppfordras att, i den mån de kunna, också i någon mån sätta sig in i desamma.

Nu är det ju givet, att på grund av ärendenas mångfald kunna vi inte förmå läsa allt tryck, inte ens alla motioner. Kanske har endast ett fåtal av riksdagens ledamöter läst de motioner, som avgöras, ännu

Ang. minskning av riksdagens upplaga av kommittébetänkanden.

(Forts.)

mindre kommittébetänkandena. Men det är ändå ett ganska betänkligt steg att förutsätta att riksdagens ledamöter inte sätta sig in i frågorna. Det innebär även i detta fall ett mekaniserande av partiförhållandena, av partiorderna, det skulle betyda att riksdagens ledamöter inte behöva upplysning utan handla på förtroende till eller kommando av sina förtroenderåd.

Vi hade nyligen i andra lagutskottet ett ganska karaktäristiskt exempel på olägenheterna av det nuvarande systemet. Det förelåg en jordfråga, som hänvisats till utskottets behandling, en av de frågor, om vilka jordkommissionen avgivit betänkande. Och då hände det, att det hos en riksdagsman uppstod betänkligheter mot förslaget, därför att han, som han sade, läst en till alla riksdagsmännen utdelad broschyr, förmodligen från industriförbundet, som givit sitt enskilda intresses färgläggning åt saken och meddelat den åt alla riksdagsmännen. »Och förhåller det sig på det sätt, där säges», sade han, »då är jag verkligen mycket betänksam.»

Då svarade jag: Men har riksdagsman inte i första hand läst jordkommissionens betänkande och dess utredning? — »Nej», sade han, »det har ingen lämnat till mig.» Han äventyrade med andra ord att bygga sin ståndpunkt till frågan på en ensidig, till alla riksdagsmännen utdelad framställning från en av parterna i jordfrågan och ge sin röst vid utskottsbetänkandets avfattande därefter, men han förklarade, att den officiella, neutrala utredningen, där de olika synpunkterna blivit belysta, hade han inte satt sig in i, därför att den inte hade utdelats till honom. Och det är ju alldeles klart, mina herrar, att skall man hänvisas till att göra en rekvisition, så kommer man sig — så mycket som vi ha över oss — inte för med detta annat än i de mest flagranta fall.

Nu säger man visserligen, att regeringen väljer ut de betänkanden, som böra utdelas till alla. Men jag tycker verkligen, att då riksdagen skall fatta beslut i svenska folkets angelägenheter och avlönas för detta ändamål, bör man inte undanhålla den det material, på vilket den skall bygga sitt omdöme. Det exempel, jag anförde, är ett bevis på skuggsidan av den reform, vilken ur ekonomisk synpunkt, som det så vackert heter, inletts genom att inte utdela betänkandena till riksdagens ledamöter.

Jag kan icke göra något yrkande om denna sak i detta sammanhang, men jag har inte kunnat underlåta att fästa herrarnas uppmärksamhet på densamma. Det är möjligt, att det förr eller senare måste vidtagas en rättelse på denna punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 39, angående vissa förändringar i riksdagstryckets format och stil;

nr 40, angående person- och sakregistret till riksdagens protokoll med bihang för åren 1911—1920; samt

nr 41, i anledning av vissa framställningar rörande det militära pensionsväsendet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj: ts i särskilda propositioner gjorda framställningar rörande pension dels åt vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller förut anställda personer, dels ock åt efterlevande till vissa i försvarets tjänst anställda eller förut anställda personer.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj: ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa beslut, som fattats å den internationella arbetsorganisationens konferens i Genève år 1921.

Genom en den 16 mars 1923 dagtecknad proposition, nr 198, vilken i vissa delar hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj: t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet, anhållit om riksdagens yttrande rörande de i nämnda protokoll omförmälda, å den internationella arbetsorganisationens konferens i Genève år 1921 fattade beslut.

De vid omförmälda konferens fattade beslut, som hänvisats till behandling av lagutskott, utgjordes av sex rekommendationer och sju förslag till konventioner, i propositionen betecknade med II—V och VII—XV.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj: t meddela, att riksdagen för sin del icke haft något att erinra mot departementschefens hemställan beträffande de riksdagen för yttrande underställda, med II—V samt VII—XV betecknade rekommendationer och förslag till konventioner.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande på det sätt, att beträffande de däri behandlade rekommendationerna och förslagen till konventioner, var rekommendation och vart förslag för sig, föredroges utskottets därom gjorda hemställan.

Utskottets hemställan, i vad den avsåg de med II och III betecknade rekommendationerna.

Bifölls.

Konventionsförslag ang. skolbarns användande till jordbruksarbete. *Utskottets hemställan, i vad den avsåg det med IV betecknade förslaget till konvention angående minimiålder för barns användande till arbete inom jordbruket.*

Föredragande departementschefen hade i sitt yttrande till ovanberörda statsrådsprotokoll förordat, att nu ifrågavarande konventionsförslag biträdades av Sverige.

Vid utskottets utlåtande hade beträffande förevarande förslag reservationer avgivits

1) av herrar *Magnusson* i Skövde och *Sundling*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort avstyrka ratificering av ifrågavarande förslag; samt

2) av herr *Tjällgren*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Tjällgren: Herr talman! Då jag tillåtit mig att mot utskottets utlåtande i förevarande punkt avgiva en s. k. blank reservation, anholder jag att få säga ett par ord.

Bestämmelserna i förslagens 1 § avse ju att trygga barnens skolgång, och däremot har jag naturligtvis ingenting att säga. Men denna angelägenhet är ju redan, som vi alla känna, tryggad genom gällande skolstadga. Det har ju också framhållits såväl i den kungl. propositionen som ock i skolöverstyrelsens yttrande till propositionen. Alltså är det enligt min mening obehövt för att inte säga olämpligt att vi i detta sammanhang binda oss för ett uttalande i den riktning, utskottet på denna punkt föreslagit, nämligen angående minimiåldern för barns användande i jordbruket. För min del kan jag inte inse, att de föreslagna bestämmelserna ha någon som helst uppgift att fylla, men däremot komma de sannolikt att utgöra en olägenhet genom den inskränkning, de medföra i jordbrukarnas, särskilt de mindre jordbrukarnas, rätt att använda barn till lämpligt arbete i jordbruket.

Med detta korta anförande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr *Magnusson* i Skövde m. fl. avgivna reservationen.

Herr Thorberg: Med hänsyn till att herr *Tjällgrens* tveksamhet endast gällde rubriken till konventionsförslaget och icke dess innehåll, torde tveksamheten få anses vara något överdriven.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att därunder yrkats dels att utskottets i föreliggande utlåtande gjorda hemställan skulle bifallas, i vad den avsåg det nu förevarande förslaget till konvention, dels ock, av herr *Tjällgren*, att riksdagen måtte med godkännande av den av herrar Magnusson i Skövde och Sundling beträffande ifrågavarande konventionsförslag avgivna reservationen avstyrka ratificering av samma förslag.

Konventionsförslag ang. skolbarns användande till jordbruksarbete.
(Forts.)

Därefter gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i angivna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tjällgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller andra lagutskottets i utlåtande nr 14 gjorda hemställan, i vad den avser det med IV betecknade förslaget till konvention, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Tjällgrens* under överläggningen gjorda yrkande.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;
Nej — 45.

Utskottets hemställan, i vad den avsåg de med V samt VII—XI betecknade rekommendationerna och förslagen till konventioner.

Bifölls.

Utskottets hemställan, i vad den avsåg det med XII betecknade förslaget till konvention angående tillämpningen av veckovila i industriella företag.

Konventionsförslag ang. veckovila inom industrien.

Departementschefen hade uttalat, att han ansåge sig icke för närvarande kunna tillstyrka ratificering av förevarande konvention.

Enligt en vid utskottets utlåtande fogad reservation hade herrar *Alfred Petrén*, *Sigfrid Hansson*, *Thorberg*, *Magnusson* i Kalmar, *Hagman*, *Johanson* i Stockholm och *Holmström* i Stockholm ansett, att utskottet bort tillstyrka ratificering av konventionen.

Herr **Thorberg**: Herr talman! Vid arbetsorganisationens konferens i Genève 1921 ansågo de svenska delegerade, att de utan tvekan kunde biträda det föreliggande förslaget till konvention angående tillämpningen av veckovila i industriella företag. De gjorde detta, därför att det sedan långa tider tillbaka varit hävd här i landet, att vecko-

*Konventions-
förslag ang.
veckovila
inom indu-
strien.*
(Forts.)

vilan skulle hållas i helgd. Konventionsförslagets egentliga innebörd innehålles i dess 2 §, som säger, att hela den personal, som sysselsättes i ett industriellt företag, allmänt eller enskilt, eller i någon gren därav, skall med förbehåll för de undantag, som angivas i följande paragrafer, under loppet av varje tidrymd om sju dagar åtnjuta en vilotid, innefattande minst tjugufyra på varandra följande timmar, och att denna vilotid skall, såvitt möjligt, beredas varje företags hela personal samtidigt och sammanfalla med den dag, som enligt landets eller traktens tradition eller sedvänja ägnas åt vila.

Som sagt, vilodagens hållande i helgd har ju här i vårt land vunnit allmän utbredning. Man har ju under århundradenas lopp alltid gjort gällande, att tredje budet i Mose lag bör efterföljas och hållas i helgd. Jag ber också få erinra kammarens ledamöter om innehållet i strafflagens 7 kap. 3 §, som innehåller bestämmelser om straff för den, som på söndag eller helgdag idkar handel eller utövar arbete, som uppskov tåla kan. Konventionsförslaget innehåller ju ingenting annat än ett stadfästande i den sociala lagstiftningen av de bestämmelser, som sålunda redan vunnit hävd och blivit införda i Sveriges strafflag. Det är sålunda inga nyheter, som här tillkomma.

Det är möjligt att kammarens ledamöter icke vilja lystra till dessa skäl, men jag är dock livligt övertygad om att jag från högerhåll skall vinna understöd för mitt yrkande om bifall till herr Alfred Petréns m. fl. reservation åtminstone från biskop Bergqvist, vilken väl bör stödja denna strävan att åstadkomma lagstadganden om att industriellt arbete inte bör utföras på sön- och helgdagar.

Jag ber att få yrka bifall till herr Alfred Petréns m. fl. reservation.

Herr Petrén, Bror: Herr talman! Det föreliggande konventionsförslaget har ett syftemål, vilket vi väl alla önska främja i den mån det är möjligt. Utskottsmajoriteten har emellertid icke ansett sig kunna för närvarande tillstyrka en ratificering av förslaget, varemot ratificering tillstyrkts i en av de socialdemokratiska ledamöterna till utskottsbetänkandet fogad reservation.

För att ställa denna reservanternas ståndpunkt i en klarläggande belysning vill jag erinra, att vederbörande departementschef, statsrådet Lindqvist, icke ansett sig f. n. kunna tillstyrka ratificering av förslaget, och att han för denna sin ståndpunkt anfört följande skäl. Trots de lättnader, konventionsförslaget innebär i jämförelse med de av internationella arbetsbyrån tidigare ifrågasatta bestämmelserna i ämnet, syntes det honom likväl med hänsyn till industriens nuvarande läge i viss mån vara förenat med betänkligheter att i förevarande avseende nu genomföra en lagstiftning, vilken för Sveriges vidkommande icke syntes vara av något större praktiskt behov påkallad, utan huvudsakligen skulle betingas av internationella hänsyn. I likhet med vårt lands delegation för det internationella socialpolitiska samarbetet, ansåge han sig därför icke för närvarande kunna tillstyrka ratificering av konventionen.

Detta är den ståndpunkt, som den socialdemokratiska regeringen för några månader sedan intog i denna fråga. Jag ber nu att få säga, att det finnes vägande skäl, som tala för denna ståndpunkt. Frånsett att söndagsvilan praktiskt sett redan är i mycket stor utsträckning tryggad i vårt land, ha vi ju för närvarande under arbete en revision av arbetarskyddslagstiftningen, och i det sambandet kommer väl med all sannolikhet denna fråga upp. Vidare — och det är enligt mitt sätt att se ett i sig fullt avgörande skäl — föreligger ännu icke på detta område något utarbetat, och riksdagen för antagande underställt lagförslag. Ett bifall till konventionsförslaget skulle — som förenämnda delegation framhållit — förutsätta en komplicerad och omfattande lagstiftning, vars genomförande sannolikt skulle medföra avsevärda svårigheter, liknande åttatimmarslagens. Det förefaller mig vara nödigt, att man först ser till att få genomförd den lagstiftning, som kan motivera en ratificering av konventionsförslaget, i stället för att först göra ett principuttalande och sedan ett kommande år stå inför de svårigheter, som antagandet av en lag i ämnet kan komma att erbjuda.

Konventionsförslag ang. veckovila inom industrien.
(Forts.)

Vidare gäller ju arbetstidslagen, med vilken en lag i detta ämne äger så nära samband, blott under tre år, men skulle vi nu ratificera det föreliggande förslaget till konvention, binda vi oss för en lagstiftning i enlighet därmed under elva år.

Dessa synpunkter ha föranlett utskottsmajoriteten att, som jag tror på fullgoda grunder, instämma i departementschefens uttalande att en ratificering för närvarande icke är tillrådlig.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan å denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr andre vice talmanen, att därunder yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, i vad den avsåg det nu ifrågavarande förslaget till konvention, dels ock att riksdagen måtte med godkännande av den av herr Alfred Petrén m. fl. beträffande förevarande förslag till konvention avgivna reservationen tillstyrka ratificering av samma konvention.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Utskottets hemställan, i vad den avsåg den med XIII betecknade rekommendationen.

Bifölles.

Utskottets hemställan, i vad den avsåg det med XIV betecknade förslaget till konvention angående minimiålder för eldare och kollämpare ombord å fartyg.

Konventionsförslag ang. minimiålder för fartygseldare m. fl.

Enligt förberörda statsrådsprotokoll hade departementschefen ansett sig böra förorda ratificering av nu ifrågavarande konvention.

Beträffande förevarande förslag hade reservation avgivits av herr Bror Petrén, som, med instämmande av herr von Sydow, greve Spens,

Konventionsförslag ang. minimiålder för fartygseldare m. fl.

(Forts.)

herr *Magnusson* i Skövde och herr *Sundling*, på anförda skäl ansett, att utskottet bort förklara sig ej kunna för närvarande tillstyrka konventionens ratificering.

Herr **Petrén, Bror**: Jag har nödgats å denna punkt av-giva en reservation, i vilken fyra av utskottets ledamöter instämt. Grunden till denna reservation är rent principiell. För konventionens ratificering måste förutsättas en ändring i en av Kungl. Maj:t och riksdagen tillsammans antagen lag, nämligen uti bestämmelser, som, förut inrymda i sjölagen, i fjol flyttades över till sjömanslagen. I denna lag bestämmes för närvarande minimiåldern för användning i eldare-tjänst till sexton år. Det nu föreliggande konventionsförslaget avser att binda vårt land vid en höjning av minimiåldern för eldare och kollämpare i viss sjöfart till aderton år. Då menar jag, att den enda riktiga vägen är, att Kungl. Maj:t samtidigt lägger fram det förslag till ändring i sjömanslagen, som föranledes av den tillämpade ratificeringen, och att det är en oriktig form att först lägga fram begäran om ett principuttalande för att till ett senare år komma med den lagändring, som är en förutsättning för det konventionsförslag, vilket principuttalandet avser. För mig synes det klart, att man först måste vidgöra lagändringen, innan man binder sig vid ratificeringen.

Jag har för min del ingen anledning att göra någon erinran emot lämpligheten i ock för sig att ändra sjömanslagen därhän, att åldersgränsen i förevarande hänseende höjes från sexton till aderton år, men jag anser det riktigt att man, innan man bestämmer sig därför, ser till, vilken omfattning personer under 18 år användas till eldare och kollämpare i sjöfart av nu förevarande slag och huru bestämmelserna skulle komma att verka på rederinäringen. Man vet icke, i vilken utsträckning ynglingar under 18 år nu användas i dessa yrken. Den statistik därom, som vi hava, ligger tolv år tillbaka i tiden, och det vore därför önskligt, att man såge till, hur det nu förhåller sig därutinnan.

På de av mig sålunda anförda skälen, håller jag det för önskligt, att riksdagen nu ställde sig på den ståndpunkten, att man för närvarande icke uttalade sig för ratificering, men att, om förhållandena därtill föranleda, förslag till lag om ändring i sjömanslagen bör läggas fram ett följande år och ratificering först därefter följa.

Jag skall därför, herr talman, tillåta mig yrka, det riksdagen måtte på de skäl, som anförts i den av mig avgivna reservationen, förklara, att riksdagen icke anser sig för närvarande kunna tillstyrka konventionens ratificering.

Herr **Thorberg**: Jag skall icke ingå i någon diskussion om det rent formella i herr Petréns ståndpunkt. För mig förefaller dock hans ståndpunkt i denna fråga vara grundad mera på juridiska spetsfundigheter än på direkt praktiska skäl.

Det är ju så, att man tidigare varit tveksam om, huruvida Kungl. Maj:t hade rätt att utan riksdagens hörande besluta om verkställan-

det av ratificering av konventioner eller icke. Emellertid har man slagit in på den vägen att först höra riksdagen i dessa frågor. Sedan riksdagen uttalat sig i saken, blir givetvis Kungl. Maj:ts sak att pröva, huruvida Kungl. Maj:t anser sig kunna verkställa en ratificering, med mindre än att riksdagen först beslutat de därav följande nödvändiga lagändringarna. *Konventionsförslag ang. minimiålder för fartygseldare m. fl.*
(Forts.)

I nu föreliggande fall är det ju icke fråga om annan lagändring än ändring av siffran 16 till 18, d. v. s. att minimiåldern för eldare och kollämpare å till havs gående fartyg skulle höjas till 18 år. Enligt uppgifter från eldareunionen äro av deras 3,000 medlemmar icke flera än 15 under 18 år. Detta gör sålunda bland de organiserade endast 5 promille, alltså ett försvinnande fåtal. Även om det bland de oorganiserade förekommer ett något större antal ynglingar under 18 år, torde dock hela antalet vara synnerligen lågt. Vi hava kännedom om att så långt tillbaka som år 1911 funnos endast 157 ynglingar under 18 år, och man vet ju, utan att kunna angiva någon bestämd siffra, att detta antal under årens lopp minskats.

Med hänsyn sålunda till att ett beslut om ratificering ej kan vålla några svårigheter, utan att det ligger i Kungl. Maj:ts händer att vid lämplig tidpunkt verkställa ratificeringen i samband med de lagändringar, som därav kunna bliva en följd genom beslut av riksdagen, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Koch: Herr talman! Jag kan visserligen icke ge den siste ärade talaren rätt i att det endast är juridiska spetsfundigheter bakom reservanternas ståndpunkt i denna fråga. Men jag kan i alla fall icke dela den uteslutande *formella* ståndpunkt de intagit. Den ståndpunkt de intagit är enligt min tanke *under vissa förutsättningar* riktig. Om det nämligen gällt en mycket viktig fråga, som kunde medföra stora konsekvenser för framtiden, hade det naturligtvis varit riktigtast, att Kungl. Maj:t, samtidigt som Kungl. Maj:t föreslog ratificering av en sådan här bestämmelse, även framlagt ett lagförslag i frågan. Men jag tillåter mig fråga kammaren, om en sådan situation verkligen nu föreligger. Detta är ju dock en ytterst enkel fråga ur lagteknisk synpunkt. Det gäller endast att i sjömanslagstiftningen höja åldern för personer, som användas till eldare och kollämpare i sjöfart till havs. Det kan sålunda knappast föranleda några olika meningar om huru riksdagen i detta fall kommer att besluta. Om riksdagen nu beslutar ratificering, är den naturliga konsekvensen den, att Kungl. Maj:t nästa år framlägger ett förslag om ändring i sjömanslagstiftningen rörande åldersgränsen. Jag kan därför icke finna, att det föreligger några som helst betänkligheter emot att riksdagen nu godkänner förslaget om denna konventions ratificering.

Jag skulle vilja tillägga en sak. Det är ju i alla fall så, att det arbete, varom här är fråga, nämligen arbetet såsom eldare och kollämpare, icke är något lämpligt arbete för minderåriga personer. Man har med all rätt framställt yrkandet, att åldern höjes till 18 år. Ju

*Konventions-
förslag ang.
minimiålder
för fartygs-
eldare m. fl.
(Forts.)*

förr vi komma till den ståndpunkten, desto förr ha vi också erhållit en verkligt social vinst. Dessutom vill jag framhålla, att även om man icke *just nu* vinner så mycket genom att besluta i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, hava vi i alla fall genom att ställa oss på denna ståndpunkt iakttagit vad jag skulle vilja kalla en internationell hövlighet, d. v. s. vi hava i princip gått med på en konvention, som vi i allt fall under den närmaste framtiden kommer att ansluta oss till. Alla de av herrarna, som varit med om internationella förhandlingar veta, att det är önskligt, att ett litet land går med på sådana förslag, som utan svårigheter kunna godtagas. Det är nyttigt att göra detta, i synnerhet som vi icke kunnat gå med på *alla* de konventioner, som den internationella arbetsbyrån tidigare framlagt.

Jag anser sålunda, herr talman, att det icke innebär någon risk i detta fall för riksdagen att ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag. Å andra sidan innebär det enligt min tanke bestämda fördelar att redan nu uttala sig för denna ståndpunkt, och jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Hammar skjöld**: Jag begärde ordet för att understryka riktigheten av de synpunkter, som framhållits av lagutskottets ordförande.

Med avseende å ratificering av internationella konventioner, vilka ingripa i den inre lagstiftningen, tillämpas i olika länder olika metoder. I ett flertal länder framlägges konventionen i vederbörande parlament till antagande, och om parlamentet antager konventionen, får denna därigenom kraft av en lag, som går framför och i behövlig mån upphäver den förutvarande inre lagstiftningen. Denna metod har icke varit vår. I Sverige utgår man i stället från grundlagens bud, att det är Konungen, som äger sluta internationella avtal och följaktligen också ratificera dessa. Men man har tillika givetvis förutsatt, att Konungen icke skall ingå några internationella avtal och ännu mindre ratificera några konventioner, så vida han icke är enligt den inre lagstiftningen i stånd att uppfylla de förpliktelser, som han genom avtalet iklätt landet. Det är därför det alltid hos oss förutsatts, att lagstiftningen skall vara av sådan beskaffenhet, att konventionen kan uppfyllas. Detta har varit förutsättningen för att Konungen skulle kunna sluta eller ratificera avtalet. Har denna förutsättning varit för handen, och har alltså lagstiftningen varit sådan, att konventionen kunnat uppfyllas i Sverige, då har Konungen varit oförhindrad att sluta och ratificera konventionen utan att därutinnan behöva höra riksdagen, om han icke så funnit för gott.

I förevarande fall har, snarast såsom en överflödsgärning, framlagts för riksdagens yttrande frågan, huruvida vissa konventioner böra ratificeras eller icke. I den mån som den gällande svenska lagstiftningen redan är av beskaffenhet att tillåta tillämpning av ifrågasatta internationella överenskommelser, finns det intet hinder för ratifikation och icke heller några betänkligheter. I den mån återigen — såsom be- träffande denna punkt — den inre lagstiftningen för närvarande icke

överensstämmer med den internationella konventionen, skulle riksdagens uttalande, att konventionen borde ratificeras, innefatta ett löfte från riksdagens sida att i sinom tid biträda en lagstiftning av detta innehåll. Det lär emellertid icke var lämpligt att på detta sätt på förhand binda lagstiftningen. Lagstiftningen har sina egna former föreskrivna, och det är väl bäst att låta lagstiftningen försiggå i dessa former och icke i några andra, så att man utan att hava hört lagrådet, utan att hava sett lagtexten och utan att över huvud taget känna de konsekvenser, som denna lags infogande i lagstiftningen skulle föra med sig, skulle ge ett bindande löfte om en framtida lagstiftning. Detta ur principiell synpunkt.

Jag tror, att det icke är synnerligen lämpligt att, såsom den siste ärade talaren gjorde, försöka göra en skillnad mellan enklare fall och mindre enkla fall och säga, att då det ifrågakommer enkla och ej så synnerligen viktiga fall, kunde man se bort från det principiellt riktiga. Jag tror för min del, att det är bäst, att man fasthåller den princip, som är grundlagens och som varit den svenska tillämpningens åtminstone i det allra längsta, nämligen att lagstiftningen först skall vara färdig och konventionen komma senare. Konventionen skall icke slutas och ratificeras, om lagstiftningen icke är sådan, att konventionen kan från Sveriges sida uppfyllas.

Vad slutligen beträffar att det, såsom den siste ärade talaren sade, vore viktigt, att ett litet land som Sverige visade vänlighet i att under-teckna och ratificera så många konventioner som möjligt, kan väl detta äga en viss giltighet. Men min personliga uppfattning är den, att vi här i landet verkligen icke visat för liten internationell vänlighet. Skulle man göra någon anmärkning, tror jag att man får säga, att vi snarare visat alltför stor benägenhet att vara vänliga, även när detta icke varit förenligt med våra egna intressen.

Jag yrkar, herr vice talman, bifall till reservationen.

Herr von Sydow: Herr talman! Jag är i mycket förekommen av den siste ärade talaren och skall knappast gå in på frågan om förhållandet mellan internationell rätt och våra nationella lagar i detta avseende.

Det är ju alldeles givet att, såsom herr Hammarskjöld yttrade, om man nu skulle godkänna denna konvention, detta måste innebära ett löfte om att man sedermera skulle antaga en nationell lag av samma innehåll, ja, av samma ordalydelse, ty man får icke göra någon ändring i konventionen. Detta skulle man alltså göra i strid mot vad som varit vedertaget i detta land, utan att det förekommit någon som helst utredning i denna sak. Det förekommer visserligen en uppgift om antalet yngre personer, beträffande vilka denna bestämmelse skulle kunna bli tillämplig, men denna utredning hänför sig till år 1911 och kan således icke anses vara av något särskilt värde.

Men jag begärde ordet för att säga, att jag tror, att om en lag i överensstämmelse med denna konvention förelades här i Sverige till

*Konventions-
förslag ang.
minimiålder
för fartygs-
eldare m. fl.*
(Forts.)

*Konventions-
förslag ang.
minimiålder
för fartygs-
eldare m. fl.*
(Forts.)

antagande, skulle den hava mycket svårt att gå igenom lagrådets och övriga myndigheters kritik. Den är nämligen i vissa punkter och särskilt i en så avfattad, att tolkningen måste bliva mycket oviss. Det står i konventionen: fartyg i sjöfart till havs, navigation maritime. Men huru detta uttryck skall tolkas, har icke kunnat med någon visshet fastslås. Man har inom utskottet utgått därifrån, att sjöfart på insjöar naturligtvis är undantagen, likaså sjöfart inomskärs samt troligen också kustfart. Detta skulle sålunda leda till, att om ett fartyg går mellan Stockholm och Malmö, skulle lagen icke vara tillämplig, men om fartyget går mellan Malmö och Köpenhamn, vore lagen tillämplig. Det synes mig uppenbart, att om man skall hava en lag av huvudsakligen detta innehåll, får man också giva den en sådan avfattning, att man bestämt vet, när den gäller eller ej.

Jag har också velat fästa herrarnas uppmärksamhet på det förhållandet, att ett ämbetsverk, som har till sitt ämbetsåliggande att tillvarataga sjöfartens jämte andra näringars intressen, nämligen kommerskollegium, bestämt har avstyrkt ratifikation av denna konvention.

Jag ger att på grund härav få instämma i det yrkande, som gjorts av herr Petré.

Herr **Lindley**: De skäl, som anförts varför ifrågavarande konvention nu icke skulle ratificeras vila huvudsakligen just på formella betänkligheter. Jag kan icke inse, att det finns något reellt bakom denna vägran att godkänna konventionen.

Herr von Sydow var inne på frågan, huruvida — om man vill godkänna konventionen — man skulle taga den efter ett godkännande av den text som föreligger såsom grund för detta stadgande, och berörde då frågan, hur man skulle tolka bestämmelsen »till havs». Jag vill säga, att i det fallet finnes här i landet en mycket starkt uppdragen skillnad mellan sjögående fartyg och fartyg i inomskärstrafik, och det är otvivelaktigt, att dessa bestämmelser täcka helt och hållet denna definition, och att man härigenom får fastställt vilka fartyg, som denna konvention skulle vara avsedd att tillämpas på. Jag vågar till och med — fastän jag icke har någon statistik till hands — verkligen ifrågasätta, om det finns någon enda eldare eller kollämpare på fartyg, som komma under rubriken »till havs», som skulle hemfalla under denna restriktion. Jag tror det knappt, ty icke kan man ha eldare på sjögående fartyg, som äro under 18 år. Det är knappast möjligt. Det skulle därför endast kunna vara i något enstaka undantagsfall, där någon yngling med jättekonstitution, som skulle kunna ha blivit antagen ombord på fartyg, som komma under rubrik »till havs». Han kan icke vara eldare. Möjligen skulle han kunna vara antagen såsom kollämpare. I realiteten kan det icke betyda någonting alls i praktiskt hänseende.

Om man ser på frågan i principiellt hänseende, vad skulle det å andra sidan betyda, om vi skulle vägra ratificering av denna konvention av dessa små skäl, som här blivit upprullade. Jag kan icke se

annat än att, om riksdagen nu godkänner konventionen, blir det en moralisk förpliktelse för riksdagen att ändra själva siffran i sjömanslagen från den ålder, som där är fastställd till 18 år. Det är, så vitt jag kan se, den enda ändring som behöver vidtagas, och för en sådan liten futtig ändring skall det göra ett beklämmande intryck utåt, om denna kammare skulle vägra godkänna ratificeringen.

*Konventions-
förslag ang.
minimiålder
för fartygs-
eldare m. fl
(Forts.)*

Nu bör det även påpekas, att andra kammaren, som består av fullt ut lika kvalificerade personer som denna kammare, redan godkänt detta förslag. Men att denna kammare skulle av rent formella skäl vägra godkänna förslaget, det kan jag icke finna vara lämpligt, och därför ber jag för min del att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Petré, Bror: Herr vice talman! Herr Lindley gjorde gällande, att det ej fanns något *reellt* skäl för att vägra att ratificera konventionsförslaget ifråga. Ratificering kan ju, enligt vad som påvisats, icke ske, förrän en ändring i gällande sjömanslag först antagits av riksdagen. Det är emellertid icke fråga om att nu vägra ratificering, utan blott att framflytta tidpunkten för densamma, tills lagändringen kan hava kommit till stånd.

Herr von Koch: Det var med stor tillfredsställelse jag lyssnade till herr von Sydows anförande. Om jag fattade honom rätt, uppställde han icke några ur social synpunkt sakliga skäl mot det föreliggande förslaget, utan ställde sig uteslutande på *formella* skäl emot detsamma. Får jag tyda detta så att, om frågan nu ej avgöres och när den ånyo förekommer, han i alla fall då skall vara intresserad för att denna förändring blir genomförd?

Det kan naturligtvis icke falla mig in att gent emot herr Hammarskjöld här föra fram några synpunkter rörande konventioner på det internationella området, där hans sakkunskap är erkänd. Jag ber emellertid att få säga det, att jag icke har den uppfattningen — och kan icke heller så vitt jag förstår få den — att vi hittills ratificerat allt för många konventioner med andra länder. Jag tror tvärt om, att vi här hava ett medel, varigenom vi på ett framgångsrikt sätt kunna binda samman detta land med andra stora länder. Jag har för min del sysslat med sådant arbete både inom barnavård och fattigvård, som syftat till konventioner med andra länder, vilket jag tror skall vara till stor fördel för vårt eget land.

Det är alldeles rätt, såsom herr Hammarskjöld antydde, att om vi nu gå med på denna ratificering, innebär detta ett löfte, att nästa riksdag skall antaga en ändring i sjömanslagen, som höjer åldersgränsen för ifrågavarande arbetare. Men jag kan icke se någon som helst risk härav i ett så enkelt fall som detta. Och vad den siste ärade talaren anförde är alldeles sant, att vi vinna ingenting i tid i fråga om ratificeringen, om vi fatta beslut enligt Kungl. Maj:ts förslag, men vi vinna dock i det avseendet, att vi ett år tidigare till den internationella organisationen förklara oss principiellt villiga att gå med på denna sak, och jag tror att detta är en vinst som är betydande.

*Konventions-
förslag ang.
minimiålder
för fartygs-
eldare m. fl.*
(Forts.)

Jag har i likhet med herr Lindley den uppfattningen, att denna fråga har ofantligt ringa betydelse för Sverige ur ekonomisk synpunkt, emedan det är så få personer under 18 år, som äro sysselsatta i det här arbetet. Det kan därför icke innebära någon ekonomisk risk för oss att gå med på saken.

Vad slutligen beträffar herr von Sydows påstående, att uttrycket »till havs» skulle innebära stor risk för oss, vill jag säga, att Kungl. Maj: t har upptagit den frågan till behandling och så vitt jag förstår lyckligt löst den genom att uttrycka sig på följande sätt: »Med hänsyn till att konventionsförslaget endast avser sjöfart till havs, varunder icke torde behöva inbegripas vare sig inomskärs- eller kustfart, läser enligt min uppfattning ett biträdande av förslaget för vårt lands vidkommande icke komma att medföra nämnvärda olägenheter.» Även ur den synpunkten, herr vice talman, finner jag sålunda ingen anledning för mig att frånträda mitt yrkande.

Herr von Sydow: Den föregående ärade talaren anförde, att jag icke skulle hava åberopat mig på sakliga skäl. Då får jag säga, att den frågan icke är utredd, huruvida en internationell lagstiftning, sådan som den här föreslagna, skulle medföra större olägenheter eller icke, och därför har jag icke tagit ståndpunkt till den. Så fort det kommer en sådan saklig utredning, skall jag bilda mig min mening. Men jag har för vana att icke bilda mig min mening, innan utredning föreligger färdig.

Vad sedermera angår tolkningen av uttrycket »till havs», så har Kungl. Maj: t föreslagit en sådan tolkning, att förslaget för vårt lands vidkommande icke kommer att medföra några nämnvärda olägenheter. Det torde vara så också, men det är icke det avgörande. Men även i fall det skulle vara så, får man icke därigenom mer begränsning i sjöfartshänseende. Man gör, såsom jag nämnde, så att lagen blir tillämplig på fartyg, som gå linjen Stockholm—Malmö—Köpenhamn, men icke på linjen Stockholm—Malmö. I vår sjölag finns en helt annan indelning, och då vore det, synes det mig, opraktiskt, ifall vi finge en sådan indelning som här är föreslagen.

Jag ber, herr vice talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Lindhagen: Jag blev uppkallad av herr Hammarskjölds uttalande, till vilket jag såg herr Reuterskiöld ivrigt nicka sitt bifall, nämligen att Sverige i fråga om instämmande i internationella överenskommelser snarare gjort för mycket än för litet. Jag skall då verkligen fråga, vilka exempel den ärade talaren kan anföra på detta, eller om det blott var en allmän känslöstämning, han gav uttryck åt, grundad på en inre benägenhet hos honom personligen, för att Sverige bör vara någonting för sig självt i det allra längsta? I vår tid, då Sverige ingått i nationernas förbund såsom ett medel för åstadkommande av bättre världsordning samt internationellt samförstånd i största möjliga utsträckning är problemet för dagen, tycker jag, att det är bra

otidsenligt med en sådan motivering för, att denna kammare till skillnad från den andra bör avstå från att göra uttalanden till förmån för denna internationella överenskommelse, vars innebörd är så lättfattlig. Och icke behövas sådana kolossala utredningar, som den herr von Sydow nu som alltid fordrar, men vilka, när de komma, icke pläga göra något intryck på honom i alla fall. Nu är det dock så, att vi genom att antaga detta uttalande även i denna kammare vinna fördelen av en större kraft bakom detta förslag till ändring i lagstiftningen. Det stödes på förhand av riksdagens sympatier, under det man annars lämnar fältet öppet för ytterligare splittringsarbete.

Jag ber att få instämma i herr von Kochs synpunkter.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att därunder yrkats dels, att utskottets hemställan i nu förevarande avseende skulle bifallas, dels ock, av herr *Petrén, Bror*, att riksdagen på de skäl, som innefattades i den av honom beträffande ifrågasvarande förslag till konvention avgivna reservationen, måtte förklara sig ej kunna för närvarande tillstyrka ratificering av samma konvention.

Sedermåra gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan i nu ifrågasvarande hänseende vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och ansges en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller andra lagutskottets i utlåtande nr 14 gjorda hemställan, i vad den avser det med XIV betecknade förslaget till konvention, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Bror Petréns under överläggningen gjorda yrkande.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 43;

Nej — 68.

Utskottets hemställan, i vad den avsåg det med XV betecknade förslaget till konvention angående obligatorisk läkarundersökning av barn och unga personer, som användas till arbete ombord å fartyg.

Konventionsförslag ang. minimiålder för fartygseldare m. fl. (Forts.)
Konventionsförslag ang. läkarundersökning av minderårig fartygspersonal.

Departementschefen hade uttalat, att han ansåge sig böra tillstyrka Sveriges anslutning till förevarande konvention.

Konventions-
förslag ang.
läkarunder-
sökning av
minderårig
fartygspers-
sonal.

(Forts.)

Enligt en vid utskottets utlåtande fogad reservation hade herr *Bror Petrén*, med instämmande av herr *von Sydow*, greve *Spens*, herr *Magnusson* i Skövde och herr *Sundling*, beträffande nu ifrågasatt förslag av angivna orsaker ansett, att utskottet bort förklara sig ej kunna tillstyrka för närvarande konventionens ratificering.

Herr **Petrén, Bror**: Samma principiella skäl, som föranlett mig att vid föregående punkt reservera mig emot en tillstyrkan av ifrågasatt ratificering, gör att jag även här avgivit en reservation i enahanda syfte. Innebörden i detta konventionsförslag är, att personer under 18 år i allmänhet skulle vara underkastade läkarundersökning för att få användas i sjöfart till havs samt att sådan undersökning sedan årligen intill fyllda 18 år skulle förnyas. Nu är det så, att i denna del riksdagens medverkan i visst avseende är nödvändig, innan denna konvention kan för vårt land biträdas. Här ha vi således icke, såsom i föregående fall, bestämmelser, som stå i strid med nu gällande svenska lagbestämmelser, men det behövs i det nu föreliggande fallet nya bestämmelser, för vilka riksdagens medverkan erfordras. Det är således icke möjligt att ratificera denna konvention, förrän beslut om dessa nya bestämmelser fattats, och åtgärder härför kunna av Kungl. Maj:t icke utverkas förrän till nästkommande års riksdag. Jag anser därför, att det konventionsförslag, varom nu är fråga, för närvarande icke bör godtagas, utan att detta må ske först sedan riksdagens medverkan i den mån så erfordras, vunnits. Jag tillåter mig därför yrka, att riksdagen måtte på grund av de skäl, som anförts i den av avgivna reservationen, förklara, att riksdagen icke anser sig *för närvarande* kunna tillstyrka konventionens ratificering.

Herr **von Koch**: Jag ber få anmärka, att i nu förevarande fråga föreliggande icke sådana skäl som de herr Hammarskjöld nyss gjorde gällande. Här rör det sig *icke* om en lagstiftningsfråga. Huru riksdagen skall ställa sig till ersättningsfrågan, behöver man icke alls uttala sig om. Det kan tänkas, att dessa anställda personer själva få betala läkarundersökning, det kan tänkas, att arbetsgivaren får betala den, och det kan även tänkas, att staten medverkar på ett eller annat sätt till kostnadens gäldande. Riksdagen har fullkomligt fria händer i detta avseende, då den en gång upptager frågan om ersättning för kostnaderna till behandling. Vid sådant förhållande förefaller egentligen icke något skäl kunna på allvar förebringas mot att gå med på Kungl. Maj:ts förslag om ratificering, och jag ber därför att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr **Thorberg**: Utskottet har funnit, att i denna liksom i föregående fråga man icke på något omedelbart sätt bundit riksdagen, därför att i detta spörsmål saken föreligger fullständigt klar. Man talar om bristande utredning i frågan, men en sådan är i realiteten av intet värde, därför att det är påtagligt, att en sådan sak som denna bör kun-

na företagas till avgörande utan en nämnvärd ingående undersökning. *Konventionsförslag ang. läkarundersökning av minderårig fartygspersonal.*
 Och detta så mycket mera, som det här endast gäller en småsak, ett fåtal personer, och således en mindre ändring i lagtexten utan svårighet bör kunna ske.

Jag anhåller således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att därunder yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, i vad den avsåg det nu förevarande förslaget till konvention, dels ock, av herr *Petrén, Bror*, att riksdagen på de skäl, som innefattades i den av honom beträffande ifrågavarande förslag till konvention avgivna reservationen, måtte förklara sig ej kunna för närvarande tillstyrka ratificering av samma konvention.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr *Bror Petrén*s yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och ansgos en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som beträffande andra lagutskottets i utlåtande nr 14 gjorda hemställan, i vad den avser det med XV betecknade förslaget till konvention, bifaller herr *Bror Petrén*s därom gjorda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan i denna del.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 40.

Herr förste vice talmannen infann sig och övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets memorial nr 15, angående arvode åt byråchefen A. Molin, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Om upplåtelse av egna hem från Bäckaskogs kungsgård.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckt motion om anstånd med fortsatt utarrendering av Bäckaskogs kungsgård m. m.

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 1, av herr *Nilsson, Gustaf*, hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att med Bäckaskogs kungsgårds fortsatta utarrendering måtte tillsvidare anstå samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt domänstyrelsen att utreda och uppgöra förslag till upplåtelse av kungsgårdens åkerareal till mindre jordbruks- och egna-hemslotter och till 1924 års riksdag inkomma med det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion I: 1 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärders vidtagande för att, vid blivande förrättning för uppgörande av förslag till egendomens disposition efter den 14 mars 1925, de i berörda motion framförda synpunkterna måtte, så vitt möjligt, vinna beaktande.

Herr **Nilsson, Gustaf**: Såsom motionär ber jag få uttala min tillfredsställelse med utskottets behandling av denna fråga. Den uppskattning och det förslag rörande ifrågavarande kungsgård, som jag för min del ansett nödvändig, skall sålunda, såsom det är att hoppas, äga rum och giva ett resultat, som av befolkningen på orten kan anses tillfredsställande. Det förhåller sig med denna egendom, såsom framgår av utskottets utlåtande och såsom det i hela orten är allmänt erkänt, att det icke är förenligt med någon fördel för staten att bibehålla denna stora egendom vid nuvarande arrende. I hela orten är den uppfattningen tämligen allmän, att en styckning, här bör äga rum.

Jag skall för min del icke vidare upptaga tiden, utan yrkar i korthet bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om ändring i arrendevillkoren för kronoarrendatorer m. fl.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i bestämmelserna om gottgörelse åt arrendatorer av kronans jordbruksdomäner och prästerskapets löneboställen för odlings- och täckdikningsarbeten m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 152, av herr *Johansson* i Hallagården hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och därav föranlett förslag angående sådan ändring av bestämmelserna om gottgörelse till arrendatorer av kronans jordbruksdomäner och präster-

skapets lönebställen för verkställda större odlings- eller täckdiknings- arbeten och därmed jämförliga företag, att dessa arrendatorer dels bleve inbördes likställda i fråga om form och sätt för gottgörelsefrågans prövning, dels erhöles gottgörelse såväl för materialkostnad som för planlägnings-, kontroll- och avsyningskostnader.

Om ändring i arrendevillkoren för kronoarrendatorer m. fl.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet i anslutning till vad däri anförts hemställt, att förevarande motion II: 152 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Greve **Wachtmeister:** Då det genom förbiseende insmugit sig åtskilliga oriktigheter såväl i utskottets motivering som i klämman, skall jag be att få hemställa om återremiss. Samma yrkande kommer även att framställas i andra kammaren.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende å det under behandling varande utlåtandet annat yrkande ej förekommit, än att detsamma skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion nr 130 om skrivelse till Konungen med begäran om undersökning rörande Aktiebolaget Vin- och Spritcentralens och dess dotterbolags verksamhet m. m.

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion nr 130 hade herr *Lindgren* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

1:o) att genom sakkunnige, helst utsedda bland kvalificerade personer från riksdagens särskilda partier måtte verkställas en undersökning rörande A.-B. Vin- & Spritcentralens samt dess dotterbolags verksamhet om möjligt alltifrån tillkomsten av förstnämnda bolag ävensom rörande dessa bolags nuvarande affärsställning i övrigt för ernående av visshet, huruvida icke tilläventyrs större belopp vinstmedel än som hittills från Vin- & Spritcentralen erhållits skulle kunna av statsverket från densamma fordras och uttagas, med skyldighet tillika för de utsedda att, därest det skulle visa sig att vinstmedel, som med hänsyn till den idkade partihandelns med vin och spirituosa omfattning från allmän synpunkt vore tillfredsställande, ej stode att vinna, eller att utredningen i berörda hänseende gäve negativt resultat utarbete förslag till en från statens synpunkt fördelaktigare omläggning av partihandeln med vin och spirituosa särskilt vad importen rörde,

2:o) att Kungl. Maj:t därefter måtte för riksdagen framlägga de särskilda förslag, som av den sålunda verkställda utredningen kunde bliva en följd.

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att första kammaren för sin del måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa undersökning i enlighet med vad i utlåtandet anförts rörande aktiebolaget Vin- & Spritcentralens och dess dotterbolags hittillsvarande verksamhet samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Rooth*, som av angiven orsak hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda; samt

2 av herrar *Julin* och *Bondeson*, vilka på av dem anförda skäl likaledes hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **Rooth**; Herr vice talman! Statens kontroll över Vin- och Spritcentralens verksamhet utövas alitsedan år 1920 av fyra utav styrelsens åtta ledamöter, därav ordföranden med utslagsröst. Halva antalet revisorer utses därjämte av staten.

Vin- och spritcentralens samt dess dotterbolags räkenskaper och förvaltning hava undergått föreskriven granskning. Att, såsom motionären hemställt, Kungl. Maj:t skulle låta verkställa en ytterligare undersökning rörande Vin- och Spritcentralens och dess dotterbolags verksamhet alltifrån tillkomsten av förstnämnda bolag, synes under sådana förhållanden knappast befogat. I varje fall har motionären, såvitt jag förstår, ej förebringat fullt bärande skäl för en sådan utomordentlig åtgärd. Då vidare riksdagen så sent som förra året uttalat sin mening angående statens ställning till Vin- och Spritcentralen, synes det vara onödigt och olämpligt, att riksdagen återigen skriver om denna sak.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av mig vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Almkvist**; Herr talman, mina herrar! Motionären stöder sin framställning om en särskild revision av aktiebolaget Vin- och Spritcentralens hittillsvarande verksamhet på en del detaljerade uppgifter om vissa förhållanden, huvudsakligen av ekonomisk karaktär, inom bolaget. Dessa uppgifter äro, såsom herrarna torde finna, såsom bilagor fogade till motionen. Utskottet har för sin del icke ansett sig kunna, med anledning av denna del av motiveringen för motionärens framställning, tillråda en framställning till Kungl. Maj:t, men då utskottet det oaktat ansett sig böra tillstyrka en skrivelse i motionens syfte, så har det skett huvudsakligen på grund av principiella skäl. Utskottet hade vid fjolårets riksdag, då frågan om en särskild revision av spritcentralens verksamhet även förelåg till behandling, tillfälle att höra en ledamot av kontrollstyrelsen framlägga sin uppfattning i frågan, och vid handläggningen av nu föreliggande motion

har doktor Bratt haft tillfälle att inför utskottet synnerligen utförligt framlägga sina åsikter i ärendet. Utskottet har ägnat synnerlig uppmärksamhet åt frågan och därvid erhållit den uppfattningen, att koncentrationen av partihandeln med vin och sprit skedde i avsikt att billigare och tillförlitligare varor skulle tillhandahållas vederbörande avnämare. Uppgiften för bolaget skulle alltså, enligt bolagets egen uppfattning, vara att tillgodose ett enbart privat intresse, för vars bevakande staten icke har anledning att ingripa, därest icke andra, staten direkt vidkommande skäl berättiga därtill. Genom den överenskommelse, som sedermera träffades med staten, och enligt vilken bolagets vinst, efter det vissa avdrag ägt rum, skall inlevereras till statsverket, har bolaget även fått en annan uppgift, nämligen att tillgodose ett direkt statsintresse. Denna sista uppgift synes också vid vissa tillfällen hava framhävts såsom den väsentliga och dominerande för bolaget, då krav framställdes på, att en till beloppet fixerad summa, som ansetts nödig för statsändamål, skulle inlevereras till statsverket. Här har alltså förelegat en efter överenskommelsen uppkommen stark motsättning mellan å ena sidan bolagets egen uppfattning om syftet med verksamheten och å andra sidan statens uttalade vilja att erhålla så stor vinst som möjligt. Härigenom har också den egendomliga omständigheten inträffat, att pris- och inköpsnämndens verksamhet, vad Vin- och Spritcentralen beträffar, blivit fullständigt illusorisk, så till vida nämligen att Vin- och Spritcentralen kunnat förklara sig förhindrad att följa nämndens direktiv, då bolaget vore bundet av sina åtaganden till staten, beträffande vinstmedlens inleverande till statsverket. Nu invänder man, att denna motsättning kommer att hävas därigenom, att statens ekonomiska intresse skall tillgodoses genom omsättningsskatt och icke genom en direkt inlevererad vinst från spritcentralen. Detta bolag skulle alltså fortfarande komma att driva sin verksamhet såsom ett enskilt företag, på samma sätt som hittills, ehuru det tillkommit genom statens medverkan, och sannolikt också under samma former, som dem man hittills kunnat konstatera. Bolaget skulle alltså fortfarande kunna inköpa olika företag och firmor och följaktligen framdeles i samma omfattning som hittills tillfredsställa sin tydligen stora expansionslust. För dem, som starkt sätta i fråga, huruvida detta system med hänsyn till det allmännas intressen är det lämpligaste, är en eventuell anordning i denna riktning icke tillfredsställande, och därför bör en närmare undersökning ske för fastställande av de riktlinjer, efter vilka bolagets verksamhet bör läggas. Denna undersökning måste emellertid, om den skall betyda något och leda till resultat, jämväl omfatta bolagets hittillsvarande organisationsformer och verksamhetssätt, och särskild uppmärksamhet borde därvid ägnas åt uppkomsten och utvecklingen av dotterbolagen. varjämte ett klarläggande borde ske av dessas ekonomiska samband med huvudbolaget. Därjämte borde en utredning verkställas, huruvida och på vilket sätt ett särskiljande av dotterbolagen från huvudbolagets verksamhet och ledning må kunna äga rum.

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

Häremot anföres med styrka, och detta särskilt av reservanterna herrar Julin och Bondeson, att en dylik undersökning skulle innebära en sådan akt av misstroende mot bolagets ledning, att den som motiv kräver, att allvarliga missförhållanden under den tidigare verksamheten kunde påvisas och mindre tillfredsställande sidor beträffande affärsverksamheten konstateras eller åtminstone göras sannolika. För min personliga del har jag svårt att förstå huru man, med utgångspunkt från utskottets motivering kan fälla ett sådant påstående. Utskottet har, såsom kammaren behagade finna, i sitt betänkande icke alls sysslat med bolagets ekonomiska förvaltning och alltså icke heller gått in på ett bedömande av, huruvida den ena eller andra affären varit behöfvlig och klok eller omotiverad och förlustbringande, och ännu mindre har utskottet gjort något uttalande, som kan betecknas såsom förklenande eller såsom innebärande misstro mot statens representanter i bolaget. Vad särskilt revisorerna beträffar, är ju deras uppgift begränsad till ett övervakande av, huruvida den rent ekonomiska förvaltningen med nuvarande organisationsform så handhaves, att den icke lämnar rum för anmärkningar. Riksdagen har emellertid i den skrivelse, som föregående ärade talare relaterade, förklarat — det skedde i föl — att nuvarande revision icke är tillfredsställande, varför det bör undersökas, huruvida icke även en annan form för revisionen bör skapas. Utskottet har undersökt, huruvida denna skrivelse hittills lett till något resultat och därvid funnit, att så icke är fallet. Under sådana förhållanden, och då utskottet har den uppfattningen, att en undersökning bör ske av bolagets hittillsvarande verksamhet i avsikt att få konstaterat, huruvida det nuvarande systemet är det mest tillfredsställande eller om det bör avlösas av något annat, har utskottet tillstyrkt kammaren att hos Kungl. Maj:t begära en sådan utredning.

Utskottets ståndpunkt är alltså grundad på fullt sakliga skäl, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Lindgren**: Herr talman! I egenskap av motionär skall jag be att få yttra några ord.

Utskottet har på ett välvilligt sätt, för vilket jag tackar, tagit fasta på en grundtanke i min motion. Som kammaren torde finna, har utskottet emellertid gjort ett tillstyrkande, som icke helt sammanfaller med mitt yrkande. Jag vill dock, i det läge frågan nu befinner sig, acceptera utskottets förslag. Jag gör detta därför att, om utskottets förslag skulle bli riksdagens beslut, det synes mig i realiteten kunna leda till det mål, som jag åsyftar. Jag förutsätter nämligen, att ett bifall till utskottets förslag måste leda till att partihandelsfrågan definitivt avgöres, först sedan den utredning utskottet förordar blivit verkställd.

Härefter ber jag att få bemöta några påståenden, som uttalats av de ärade reservanterna.

Vad då först angår den synpunkt, som andragits av herr Rooth och som även återkommer i herrar Julins och Bondesons reservation, att riksdagen redan 1922 hos Kungl. Maj:t hemställt om förslag till statlig

revision av vissa monopolföretag och att därför en skrivelse i denna fråga nu skulle vara överflödigt, så vill jag säga, att denna synpunkt skulle väga tyngre, om vi hade sett, att Kungl. Maj:t fäst avseende vid denna skrivelse. Nu har hela 1923 års riksdag snart gått till ända, utan att något initiativ till en sådan utredning avhört. Ingen vet, om en sådan utredning kommer till stånd. Ingen vet heller i vilken riktning ett eventuellt förslag skulle komma att gå. Riksdagsskrivelsen nr 166 vid 1922 års riksdag talar om en revision genom »statsrevisionen eller på annat sätt». Antag att man bestämmer sig för att utvidga statsrevisionen att omfatta jämväl vissa monopol. Det blir då en grundlagsfråga, och därmed är saken dragen på långbänk och kan ej avgöras förrän efter val till andra kammaren.

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

Nej, mina herrar, om regeringen i år hade lagt fram en proposition, som hade avsett att skapa en revision »på annat sätt» än genom statsrevisionen, d. v. s. om reformen hade kunnat åvägbringas genom en enkel lagstiftningsakt i år, då hade saken ställt sig på annat sätt. Då hade riksdagen haft i sin hand att, samtidigt med godkännandet av den nya monopolpropositionen, också bestämma över den apparat, genom vilken man kunde kontrollera monopolet. Nu däremot måste jag anse, att det är i högsta grad av behovet påkallat, att riksdagen genom bifall till utskottets förslag på det kraftigaste understryker det krav, som förra året framfördes.

Jag övergår så till att närmare granska en del påståenden i herrar Julins och Bondesons reservation.

De båda reservanterna göra ett stort nummer av kravet på en undersökning av ett företag, i vars styrelse sitta representanter, utsedda av Kungl. Maj:t, och bland vars revisorer också sitta av Kungl. Maj:t utsedda personer. Reservanterna mena, att det skulle vara ologiskt att icke förlita sig på dessa av Kungl. Maj:t utsedda representanter, men däremot sätta tilltro till särskilda av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga. Detta reservanternas resonemang beror på ett missförstånd, som också sticker fram, då reservanterna säga, att den ifrågasatta granskningen icke bör äga rum, alldenstund decharge redan givits åt förvaltningen för de gångna åren. Här är det givetvis alls icke fråga om en decharge i den mening reservanterna åsyfta. Här är det icke fråga om de spörsmål om laglighet och dylikt, som en revisor måste göra. Utan här är det fråga om en ny och av förutfattade meningar oberoende bedömning av företagets ekonomiska ställning, organisation och lämplighet att utöva lagfästad monopolställning. Det är verkligen en ny och farlig lära, att riksdagen skulle vara förpliktad att utan vidare godkänna de påståenden i detta avseende, som göres av representanter i ett bolags förvaltning, vilka en gång tillsatts av regering, allra helst om det befinner sig, att dessa representanter icke mäktat att för riksdagen framlägga det material riksdagen behöver för sitt beslut, allra helst då synes mig riksdagen ha full rätt att begära kompletterande, allsidigare och grundligare utredningar. Ha verkligen ni, mina herrar, icke allesamman varit med om att av Kungl. Maj:t begära förnyade utredningar genom nytt folk, trots

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m. (Forts.)

att utredningar, gjorda genom Kungl. Maj:ts försorg, förelagat i en fråga?

Den tanke, som ligger bakom herrar Julins och Bondesons reservation, synes mig innebära en nästan slavisk vördnad för vad en regering tager sig till och för dess utsedda ombud. Och för övrigt, mina herrar, hur ställer det sig med de upplysningar om bolagets ställning, som från bolagets styrelse och revisorer kommit till offentligheten? Äro de verkligen så samstämmade, så enhetliga och så motsägelselösa, att de ingiva obetingad tillit? Jag vill bestrida, att så är fallet och skall till stöd härför längre fram i denna framställning anföra ett talande exempel.

Till slut, mina herrar, polemisera reservanterna, herrar Julin och Bondeson, i denna fråga mot statens rätt att göra den undersökning och utredning utskottet förordar. Ja, herr talman, i den frågan behöver jag icke länge upptaga kammarens tid. Jag vill blott hänvisa till kammarens eget beslut förra året att biträda en riksdagsskrivelse, som gick ut på, att en särskild granskning ur statsfinansiell synpunkt av just sådana monopol som spritcentralen måtte komma till stånd, vilken riksdagsskrivelse reservanterna för övrigt själva i annat sammanhang åberopat.

I den kungl. propositionen nr 170, som förre finansministern herr Thorsson framlagt vid denna riksdag, förekommer å sid. 30 följande uttalande: »Av väsentlig betydelse för bedömandet av frågan, om parti-handelsrätt bör upplätas åt spritcentralen, är givetvis bolagets ställning i ekonomiskt avseende.»

Det är med stor tillfredsställelse jag konstaterat, att detta uttalande framkommit från herr Thorsson. Detta är just vad jag och de som tänka liksom jag alltid ansett. Det är denna tanke som bär upp vårt bestämda krav, att riksdagen måtte få full kännedom om spritcentralens ställning i ekonomiskt avseende, innan riksdagen går att taga ståndpunkt till partihandelsfrågan, och innan den lämnar sitt bifall till ett arrangemang, genom vilket spritcentralen skulle få sin monopolställning fullt lagligt genomförd och befästad. Det gäller nu endast att få denna riktiga princip realiserad, förverkligad i handling. Det gäller, säger jag, att få det besked om bolagets ekonomiska ställning, som herr Thorsson själv erkänt vara nödvändigt.

När nu herr Thorsson gjort ett sådant medgivande, så skulle man ju kunnat vänta, att han i den kungl. propositionen också framlagt den utredning om bolagets ställning, som vi alla numera anse erforderlig. Vad herr Thorsson har att säga till belysning av denna ställning är emellertid absolut otillräckligt. Jag har själv, det vågar jag verkligen utan självförhävelse säga, under ett långt liv som affärsman fått någon vana att läsa redogörelser för affärsföretags ekonomiska situationer. Men av vad som i det hänseendet förekommer i den kungl. propositionen nr 170, har jag absolut icke kunnat få den ringaste föreställning om bolagets situation. Och jag vågar påstå, att ej heller någon annan lär kunna få det. Ty vad får man här till livs? Jo, man får veta, att finans-

ministern inhämtat, att »inga avtal av Vin- och Spritcentralen under tidigare år slutits, som skulle kunna påverka dess möjligheter, att på ett ur det allmännas synpunkt tillfredsställande sätt handhava handeln med rusdrycker».

Den första fråga man gör sig, när man läser detta, är givetvis: Av vem har finansministern »inhämtat» detta? Skall denna upplysning i mina ögon hava något bevisvärde, så bör den härleda sig från ett håll, som på samma gång är sakkunnigt och icke i ringaste mån ansvarigt för spritcentralens skötsel »under tidigare år»; ej heller bör den, som lämnat upplysningen, vara intresserad av, att centralen får monopolställning sig tillerkänd.

Och vidare undrar man, när det sägs, att inga sådana avtal slutits av aktiebolaget Vin- och Spritcentralen, om avtal av denna art möjligen slutits av något dotterbolag. Ty detta, herr talman, är just en av de svaga punkterna i hela denna monopolhistoria, att det finnes så många bolag inom koncernen, att mycket kan förehas inom några av dessa bolag, medan ledningen samtidigt med stor tvärsäkerhet kan påstå, att det icke förekommer eller förekommit inom andra bolag i den stora ringen.

Att oerhört stora och dyra varuengagemang förekommit från parti-handelsmonopolets sida, det vet man med säkerhet. På den tiden man kände krafterna svälla, då hände det, att man t. o. m. skröt med de väldiga engagemang man ingått.

Jag har här i min hand en intervju med doktor Ivan Bratt, som denne i maj 1919 beviljade en medarbetare i en tidning efter sin hemkomst från en resa till Frankrike. Häri meddelade doktor Bratt, att inköp gjorts för flera år framåt och omfatta även mycket goda kvalitetsviner och sällsyntare årgångar. Doktor Bratt framhöll då även, att vinpriserna voro ofantligt höga, ända upp till 6 à 7 gånger högre än före kriget. Jag nämner detta endast som ett notoriskt exempel på farliga engagemang, i vilka spritcentralen kan hava bundit sig. Sannolikt är väl också, att centralen ännu har betydande partier kvar av de dyra viner, som inköptes 1919, synnerligen som omsättningen, särskilt i fråga om dyra viner, minskats oerhört sedan 1919.

Finansministern åberopar i övrigt den berättelse, som förra året vidfogades den kungl. propositionen nr 191. Men redan då påpekades i riksdagen, att värdena i denna berättelse voro för högt upptagna. Icke desto mindre begär man, att vi i dag, ett år senare, skola godtaga och lägga dem till grund för vår uppskattning av bolagets ekonomiska ställning. Ifråga om dotterbolagen, som dock utgöra ett viktigt kapitel, behandlas särskilt tvenne sådana: Carnegies porterbolag och Nya Grand hotell. Beträffande porterbolaget får man i sak ej veta något annat än, att det för närvarande icke kan vara möjligt att verkställa någon uppskattning av dess ekonomiska läge och beträffande aktiebolaget Nya Grand hotell säges, att »dess driftresultat givetvis i oförmånlig riktning påverkats av den rådande ekonomiska depressionen, som ock lär försvåra en säker kalkyl av dess ekonomiska bärighet». Ja, mina herrar,

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

hela utredningen, som lämnats, består dels av vaga och allmänna fraser och dels av förklaringar, att inga säkra kalkyler kunna lämnas. Det finnes emellertid andra upplysningar, genom vilka en granskare kan få en viss uppfattning av huruvida Spritcentralen har den ekonomiska ställning, att, såsom herr Thorsson säger, »partihandelsrättighet bör upplåtas» åt detsamma.

Men härvidlag gäller givetvis vad jag yttrat i min motion, att en enskild person har mycket svårt att genomtränga den månghövdade partihandelsorganisationens hemligheter. De årsberättelser, som koncernen årligen utgiver, äro så ofullständiga och så otydliga, att det ej är möjligt att med stöd av dessa bilda sig ett allsidigt omdöme om det verkliga läget. Som bevis för detta mitt påstående vill jag blott anföra ett par exempel.

I aktiebolaget Vin- och Spritcentralens balansräkning per 31 december 1921 är upptaget skuld till dotterbolagen 1,136,663 kronor 21 öre, under det att ett enda av dessa dotterbolag, nämligen Porterbryggeriaktiebolaget D. Carnegie & Co. i sin balansräkning per samma dag upptagit fordran av moderbolaget aktiebolaget Vin- och Spritcentralen, å ej mindre än 10,800,000 kronor.

Det är ju möjligt, att det kan givas en förklaring på ett så egenomligt sätt att skriva balansräkningar. Såsom gammal affärsman vill jag dock säga, att jag aldrig sett maken. Om avsikten varit att inhölja läget i dunkel, för att ingen av balansräkningarna skall kunna få ett rätt begrepp om respektive bolagens ställning, då har metoden förvisso varit bra. Men varför ett sådant hemlighetsmakeri? Balansräkningarna måste ju dock läggas till grund för bedömandet av respektive bolags ställning.

Ännu ett exempel: Under de första åren upptog Vin- och Spritcentralen i sin vinst- och förlusträkning korrekt rörelsens bruttovinst, omkostnader och nettovinst, men under de senaste åren har man icke angivit brutto eller omkostnader, utan endast netto. Detta är återigen ett hemlighetsmakeri, som icke borde förekomma, allraminst hos ett bolag, som fått privilegierad ställning av staten, ett hemlighetsmakeri, som ingalunda bidrager att öka förtroendet för bolaget och dess verksamhet. De exempel, som jag här anfört, synas mig tillfullo bestyrka mitt påstående, att Vin- och Spritcentralens förvaltningsberättelser lida av så stor oklarhet och ofullständighet, att det även för ett ganska erfaret öga är omöjligt att få en tydlig bild av företagens skötsel och ekonomiska ställning.

Men än värre är det, när man i koncernens berättelser finner siffror angivande värden, som stå i den mest uppenbara strid mot varandra. Man finner, säger jag, motsägelser av synnerligen betänklig art, motsägelser, som giva näring åt tvivlet på hållbarheten i de kalkyler och värden, som av koncernen framläggas för offentligheten. Jag skall be att få belysa detta mitt påstående med ett exempel.

Koncernen har som bekant (om det varit så lyckligt, lämnar jag därhän) inköpt stora aktieposter uti en del företag, såsom aktiebolaget

Fenixpalatset, Stockholms allmänna restaurangaktiebolag och aktiebolaget Uppsala stadshotell med flera. Dessa aktier, som ägas dels av aktiebolaget Vin- och Spritcentralen och dels av vissa dessa dotterbolag, äro i respektive bolags balansräkningar per den 31 december 1921 upptagna till följande värden:

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

Aktierna i aktiebolaget Fenixpalatset:

Karlshamns punschfabriksaktiebolag, 500 stycken, upptagna till tillsammans kronor 1:—.

Aktiebolaget Hammarén & Co., 500 stycken, upptagna till pari, kronor 50,000.

Ivar Möller importaktiebolag, 1,053 stycken, upptagna till dubbla pari, kronor 206,600:—.

Aktierna i Stockholms allmänna restaurangaktiebolag:

Karlshamns punschfabriksaktiebolag, 500 stycken, upptagna till tillsammans kronor 1:—.

J. D. Grönstedt & Co., 500 stycken, upptagna till tillsammans kronor 1:—.

Gösta Lindberg & Co. aktiebolag, 1,000 stycken, upptagna till pari kronor 100,000.

Aktierna i aktiebolaget Uppsala stadshotell:

Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen, 120 stycken, upptagna à 1,000 kronor, kronor 120,000:—.

Aktiebolaget Tegnér & Wilcken, 10 stycken, likaledes à 1,000 kronor, kronor 10,000.

Gösta Lindberg & Co. aktiebolag, 10 stycken, upptagna à 500 kronor, kronor 5,000.

J. D. Grönstedt & Co., 10 stycken, upptagna à 350 kronor, kronor 3,500:—.

Vilka värden är männe här de rätta? Även i andra bolag äger koncernen aktier, som i respektive balansräkningar per den 31 december 1921 åsatts olika värden.

Det torde även böra nämnas, att Vin- och Spritcentralens stora aktieinnehav i icke mindre än tolv dotterbolag och fyra andra bolag nedskrivits till 16 kronor. Vilka väldiga belopp vinstmedel hava icke tagits i anspråk för dessa avskrivningar! Ensamt å bolagets aktier i dotterbolaget Carnegie avskrevs 1921 2 miljoner kronor, och torde behöva avskrivas ytterligare minst 5 à 6 miljoner kronor.

Jag vill fråga er, mina herrar, om detta sätt att bokföra koncernens tillgångar ger intryck av den vederhäftighet, som man dock har rätt att fordra av ett företag, som framträder med sådana pretentioner som aktiebolaget Vin- och Spritcentralen.

Jag vill påstå, att de bokföringsmetoder, som här kommit till synes, på ett allvarligt sätt måste rubba tilltron till koncernens uppgifter. Men, mina herrar, även ifråga om koncernens hela ekonomiska ställning äro de föreliggande uppgifterna motsägelsefulla och inbör-

Om under-
sökning av
Vin- och
Spritcentra-
lens verk-
samhet
m. m.
(Forts.)

des stridiga. Till stöd för detta mitt påstående skall jag be att få ställa vid sidan av varandra två yttranden, det ena från Vin- och Spritcentralens egen ledning, det andra från ett annat auktoritativt håll, nämligen från en av bolagets revisorer; och jag kommer här in på det exempel på stridiga uppgifter, som jag berörde, då jag inledningsvis belyste reservanterna Julins och Bondesons argumentering.

Det förstnämnda yttrandet, som avgivits av Vin- och Spritcentralens egen ledning, har återgivits av kungl. kommerskollegium i kollegiets den 20 juni 1922 lämnade uttalande angående ett eventuellt rusdrycksförbuds ekonomiska verkningar. I detta betänkande återfinnes ett referat av ett yttrande, som spritcentralen avgivit rörande följderna av ett förbud. Det heter här: »Det synes påtagligt, såsom även av Vin- och Spritcentralens styrelse framhålls i dess yttrande, att vid kortare avvecklingstid och därav nödvändiggjord forcerad realisation av bolagets tillgångar betydande förluster skulle kunna uppstå och giva anledning till motsvarande direkta skadeståndskrav på statsverket.»

Jag skall i detta sammanhang icke till belysning upptaga spritcentralens eventuella krav på direkt skadestånd på statsverket. Jag vill här endast taga fasta på detta yttrande från Vin- och Spritcentralen i så måtto, att det oförblommerat angiver centralens egen uppfattning om sitt läge.

Gent emot detta yttrande vill jag ställa vad en av bolagets revisorer, herr Bernhard Eriksson i Grängesberg, uttalade under debatten i andra kammaren den 27 maj 1922. Herr Eriksson yttrade då: »Jag säger, att den, som något tränger in i bolagets affärer, måste få den uppfattningen, att bolagets ställning är sådan, att det här icke är fråga om att krasa kastanjerna ur elden för bolaget och dess styrelse, ty ställningen är så solid, att om bolaget skulle likvidera i dag, så skulle aktieägarna få sitt, och de, som böra pensioneras skulle också få sitt, och det bleve säkerligen dessutom en slant över för staten.»

Jag ber er, mina herrar, att jämföra dessa en bolagsrevisors ord med vad jag nyss återgivit ur bolagets eget yttrande till kommerskollegiet. Revisorn sade i maj 1922, att, om bolaget likviderar i dag, så bleve det säkerligen en slant över för staten också. Bolagets styrelse har enligt kommerskollegiets referat i juni 1922 sagt, att om bolaget får en kortare avvecklingstid på sig, så kommer det med skadeståndsanspråk på staten!

Ja, mina herrar, jag frågar er: Behövs det verkligen något bättre bevis för, att de uppgifter, som komma från spritcentralens kretsar, äro så motsägelsefulla och så oklara, att riksdagen icke kan få någon klar bild av företagens verkliga läge. Behövs det verkligen något mera vittnesbörd därom, att en utredning av opartiska sakkunniga är oundgängligen nödvändig, innan riksdagen går att lösa partihandelsfrågan? Kommen ihåg, mina herrar, vad finansministern herr Thorsson själv har sagt: »Av väsentlig betydelse för bedömandet av frågan, om partihandelsrätt bör upplätas åt spritcentralen, är givetvis bolagets ställning i ekonomiskt avseende.»

Men, som vi ha hört, är man inom spritcentralens eget läger oenig om, hurudan denna ställning är beskaffad. Låt oss därför skaffa oss visshet om dessa saker, innan vi fatta det stora avgörandet om, huru partihandelsfrågan bör lösas.

För egen del vill jag tillstå, att jag lutar åt den tron, att den bild, som kommerskollegiets utlåtande ger av centralens läge, är den riktgaste och med verkligheten mest överensstämmande.

Det är, säger nämligen kommerskollegiet, »särskilt att märka, att Vin- och Spritcentralen, liksom vissa dess dotterbolags finansiering till betydande omfattning skett genom upplånat kapital. Enligt bolagets styrelseberättelse för år 1921 överstego sålunda aktiebolaget Vin- och Spritcentralens skulder i obligationslån samt till banker och diverse personer de likvida fordringarna med cirka 41 miljoner kronor, vartill kommer dotterbolaget, Porterbryggeriaktiebolaget Carnegie & Co:s obligationslån å 10,450,000 kronor».

Härtill kan jag för min del tillfoga, att kommerskollegiet synes hava underlåtit att medräkna dels andra skulder än jämna miljonbelopp och dels det i balansräkningen pr 31/12 1921 redovisade vinstbeloppet, varav ju dock enligt styrelsens förslag efter bolagsstämman skulle utbetalas och väl även utbetalades 11,418,709 kronor 55 öre.

I själva verket överstego bolagets skulder förutom de egna fonderna de likvida tillgångarna den 31/12 1921 med icke mindre än 59,350,650 kronor 50 öre. Häri ingår ej dotterbolagens skulder till mycket betydande belopp.

»Dessa skulder», fortsätter emellertid kommerskollegiet, »motsvaras, förutom av varulager till ett värde av 45 miljoner kronor, av värdet i fasta anläggningar och inventarier.»

Kontentan är alltså, att ensamt moderbolaget i den stora koncernen har skulder utöver s. k. »likvida fordringar» till ett belopp av nära 60 miljoner kronor. Dessa siffror bestyrka mina djupa tvivelsmål, att bolaget skulle hava den ekonomiska ställning, som enligt vad nu allmänt erkännes är erforderlig för, att bolaget skall få monopolställning.

Som ett bevis på att bolagets ekonomiska ställning är, lindrigast sagt, ansträngd, vill jag anföra vad jag ur säkraste källa erfarit, nämligen att bolaget vid inköp av sin ojämförligt största omsättningsartikel, brännvinet, betalar med 3 månaders växlar, vilka sedan vid förfall omsättas på ytterligare 3 månader — detta, ehuru bolaget självt ej lämnar längre kredit än 15 dagar. Huru långa krediter bolaget betingar sig av sina utländska leverantörer känner jag ej, men franska vin- och konjaksfirmor torde i nödfall lämna ända till 1 à 2 års krediter! Om emellertid vanliga partihandelsfirmor använda sig av längre krediter än de själva vid försäljning lämna, så betraktas de med befogad misstro och äro dömda att försvinna.

Jag vill ock erinra därom, att före Vin- och Spritcentralens tillkomst var det bruk, att de svenska brännvinstillverkarna alltid fingo kontant likvid.

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

Om under-
sökning av
Vin- och
Spritcentra-
lens verk-
samhet
m. m.
(Forts.)

Enligt mitt förmenande har Vin- och Spritcentralens ekonomiska ställning och likviditet blivit, om icke undergrävd så dock ansträngd, för att icke säga överansträngd genom alltför stor expansionslusta och misslyckade spekulationer. Jag vill blott erinra om de huvudlösa inköpen av Astra i Södertälje, Nya Grand hotell, Carnegieska porterbryggeriet, större och mindre aktieposter i vissa hotell- och restaurangbolag samt sist, men icke minst de besinningslösa stora inköpen av vin och spirituosa under den svåraste högkonjunkturen 1919, inköp avsedda att täcka flera års behov och påminnande om de mest svindlande kristidsaffärer. Inköpet av Centralpalatset till högt pris, uppförandet av den stora magasinsbyggnaden i kvarteret Städet för en kostnad av, som det uppgives, minst 5 å 6 miljoner kronor, inrättandet av ett nytt dyrbart reningsverk i Södertälje samt andra liknande transaktioner vittna sannerligen icke om betänksamhet och försiktighet hos koncernens ledning.

Att särskilt miljonbyggnaden i kvarteret Städet planlades och uppfördes under de ovissa förhållanden, med hänsyn till bolagets framtida möjligheter, som rådde före förbudsomröstningen, samt att byggmästaren för uppförandet av denna byggnad betingat sig arvode i form av viss procent å byggnadskostnaden, vittnar ej heller om planmässighet och affärsmässighet hos ledningen.

Man synes ha velat slå under sig så mycket som möjligt och göra centralen till något slags Ivar Vidfamne utan tanke på kostnader och skuldsättning, men sannolikt i den glada förhoppningen, att framdeles kunna bortamortera skuldbeloppen, blott man får monopolställningen fullt och lagligt genomförd för en längre tid.

Följden har också blivit att aktiebolaget Vin- och Spritcentralen den 31 december 1921 hade en omslutning på över 99 miljoner kronor samt ansvarsförbindelser å 3,550,800 kronor, och 18 dess dotterbolag samma dag en omslutning å över 57 miljoner kronor samt ansvarsförbindelser å 9,664,417 kronor. Härei äro ej inräknade de tvenne dotterbolagen aktiebolaget Städet och aktiebolaget Centralpalatset, vilka tvenne bolag tillsammans torde omsluta minst 9 å 10 miljoner kronor.

Mina herrar, finnes det verkligen någon ibland eder, som tror, att det behövs en koncern med över 165 miljoners omslutning och över 13 miljoners ansvarsförbindelser för att mot kontant likvid förse systembolagen med erforderliga varor? Eller att det kan vara ekonomiskt sunt och välbetänt att hava så ordnat?

Jag för min del är övertygad om motsatsen och ber därför, herr talman, samt på grund av vad jag anfört i min motion och nu, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman! När jag läste denna motion, fick jag ett starkt intryck av, att de, som utöva kritik här, överhuvud egentligen icke veta, huru de vilja ha det till sist. Vid 1921 års riksdag väcktes en motion, där motiveringen i huvudsak var densamma som den, som anförts i den nu föreliggande. Den motio-

nen gick ut på, att man skulle organisera partihandeln med spritdrycker på ett ändamålsenligare sätt än hittills, och stark kritik uttalades över vissa förhållanden. I bevillningsutskottet, som behandlade frågan, tillstyrkte majoriteten en skrivelse till regeringen, vari det begärdes en utredning av frågan om en fastare organisation av partihandeln och en bättre kontroll däröver från statens sida än den dittillsvarande. Detta av utskottet framlagda förslag bifölls av riksdagen. En kommitté tillsattes för att utreda frågan och framlade ett förslag till fastare organisation och en mera vittgående kontroll av det hela. Denna utredning bifogades en kungl. proposition i ämnet, vilken förelades föregående års riksdag och av första kammaren bifölls med stor majoritet, men av andra kammaren avslogs med fyra rösters majoritet. I samband härmed beslöt riksdagen i fjol, med anledning av då väckta motioner, att i skrivelse till regeringen anhålla, att det med hänsyn till den ställning, som bland annat spritcentralen och tobaksmonopolet intaga, skulle ordnas så, att staten genom statsrevisionen eller på annat sätt skulle kunna utöva någon kontroll även över dessa monopolistiska företags verksamhet. Ingen hade något att invända emot att statsrevisionen, ehuru den har svårt att hinna med alit, skulle få befogenhet att se på allt som rör statens verksamhet, även om det i dessa fall icke är fråga om direkta statsföretag.

Sedan allt detta beslutats, kommer man nu, innan dessa förhållanden blivit slutgiltigt prövade — ty det kan man icke säga, att de blevo vid fjolårets riksdag — med en tredje motion, som i huvudsak, åtminstone vad motiveringen beträffar, är lika med den vid 1921 års riksdag framlagda motionen. Man hemställer, märk väl, icke blott att riksdagen skall begära en utredning för den tid, som varit, utan det ligger något mera i detta yrkande, som visserligen är ganska dunkelt, men av vilket man dock kan läsa ut vissa önskemål, som, ehuru motionären icke berört dem i sitt anförande i dag, man likväl icke får glömma att något också se på.

Det heter i motionens kläm, att de sakkunniga skulle få skyldighet, att om det vid utredningen »skulle visa sig, att vinstmedel, som med hänsyn till den idkade partihandeln med vin och spirituosa omfattning från allmän synpunkt vore tillfredsställande, ej stode att vinna, eller att utredningen i berörda hänseende gäve negativt resultat, utarbeta förslag till en från statens synpunkt fördelaktigare omläggning av partihandeln med vin och spirituosa särskilt vad importen rör». Det skulle vara roligt att höra, vad motionären menar med detta sista. Är det hans mening, att man skall återgå till den s. k. fria importträten, som man länge har kämpat för? Är det meningen, att de vinhandlare, som en gång fått ersättning i miljontals kronor, återigen skola få bliva importörer av vin och förse systembolagen med dessa varor?

Om man läser slutet av yrkandet, kommer man på det klara med, att ett beslut i denna fråga av riksdagen i dag helt enkelt skulle vara orimligt och onaturligt. Det ligger en kungl. proposition på riksdagens

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

Om under-
sökning av
Vin- och
Spritcentra-
lens verk-
samhet
m. m.
(Forts.)

bord; den hade behandlats av bevillningsutskottet, som med tio röster mot åtta har tillstyrkt den, reservationstiden utgick i dag klockan 1, och betänkandet kommer att delas ut i denna vecka. I denna kungl. proposition förslås en organisation av partihandeln efter i huvudsak samma grunder, som i fjol föreslogos, och den avser, att statens kontrollerande inflytande skulle bli permanent genom att den finge tillsätta en jourhavande direktör. Det skulle på detta sätt, som motionären gång på gång både privat och motionsvis betonat önskvärdheten av, bli en annan kontroll än den hittillsvarande över spritcentralens verksamhet. Jag menar, att om vi i dag besluta, såsom utskottet föreslår och motionären nu yrkat, innebär detta en begäran om en ny utredning av frågan, varvid man skulle se efter, huruvida det kommer in tillräckligt med pengar till statskassan genom spritcentralen, en utredning i annan riktning än den riksdagen förut begärt, och man skulle t. o. m. enligt motionärens yrkande kunna taga under övervägande den frågan, huruvida importen av vin och spirituosa bör organiseras på annat sätt än nu. Ett sådant beslut av riksdagen i dag innebär faktiskt, att man föregriper den fråga, som skall avgöras på onsdag i nästa vecka. Ty beslutar riksdagen nästa vecka, i överensstämmelse med vad bevillningsutskottets majoritet hemställer, en sådan organisation av partihandeln, som riksdagen uttalade sig för i sin skrivelse 1921, eller att den kontroll, som nu föreslås i den kungl. propositionen, införes, då kan man icke rimligen i samma vecka komma och begära, att det skall företagas en ny utredning om partihandeln och tillsättas en parlamentarisk kommission, som skall utreda, huruvida partihandeln kan organiseras så, att man får in mera pengar, och efter andra grunder än hittills. Det är enligt min mening oförmöjligt att först fatta beslut i denna fråga och efteråt besluta om partihandelns organisation. Jag finner det omöjligt, att kammaren går tillväga så, och jag har därför efter övervägande av saken kommit till den slutsatsen, att det, eftersom det är försent att nu framställa yrkande, att frågan förblir vilande på kammarens bord, endast återstår att yrka återremiss av ärendet till utskottet, så att det företages till behandling i kammaren först efter det propositionen om partihandeln blivit avgjord. Var och en, som vill närmare sätta sig in i denna sak, måste erkänna, att det är en oförmöjlighet att här besluta en skrivelse med begäran om en ny utredning angående partihandeln med spritdrycker och sedan i nästa vecka fatta beslut rörande det i propositionen framlagda förslaget till ordnande av partihandeln enligt principer, som riksdagen år 1921 godkände.

Då jag alltså har den uppfattningen, att en återremiss är det enda naturliga och riktiga och att detta ärende först efter partihandelsfrågans behandling i riksdagen bör komma upp till avgörande, skall jag icke upptaga tiden med att bemöta, vad den ärade motionären, tydligen med stora ansträngningar, har skrivit på de här upplästa papperen. I varje fall vill jag dock hemställa till honom att nästa gång frågan kommer till behandling här taga och läsa litet även i den berättelse, som spritcentralen i år givit ut. Man baxnar, när man hör honom tala om

165 miljoner kronors omsättning, då man vet, att spritcentralens omsättning föregående år inskränkte sig till 90 miljoner kronor. Den senaste berättelsen, som utgavs för fjorton dagar sedan, har åtminstone tillställts varje medlem av bevillningsutskottet, och ingen svårighet hade mött för herr Lindgren, att få del av den berättelsen också.

Det var en sak, som herr Lindgren hade fäst sig vid, nämligen spritcentralens betalningssätt för den stora artikeln brännvin, som spritcentralen köpte. Jag vill understryka, att orsaken därtill, såsom jag känner till från mina bygder därhemma, är, att när brännvinskampanjen på vintern pågår, varje jordbrukare så fort som möjligt vill bliva av med sitt brännvin. Spritcentralen behöver det icke då, utan det får lagras ett år på de olika reningsverk den har. När då jordbrukarna komma och vilja bliva av med sitt brännvin så fort som möjligt därför att de behöva pengar, vore det naturligt, att ett affärsföretag, som skall skötas affärsmässigt — det begär ju herr Lindgren — egentligen skulle avvisa dem och säga: »Nej, ni få behålla brännvinet så länge och komma igen senare.» När då spritcentralen tager emot detta brännvin och betalar det med accept i stället för att betala kontant och ligga ute med dessa enorma summor, kan man icke klandra det. Jag skulle vilja se, huru jordbrukarna komme att ställa sig, om de genom herr Lindgrens affärsmässighet tvingades att behålla sitt brännvin tre, fyra månader och icke finge leverera det förrän vid den tidpunkt, då spritcentralen behövde det.

Det var många uppgifter, som här lämnades, vilka voro av en sådan beskaffenhet, att det efter en noggrann undersökning av dem skulle visa sig, att det icke bieve mycket kvar av det stort anlagda tal, som herr Lindgren hela vintern gått och ruvat på och nu kläckt fram.

Till sist vill jag med hänvisning till det sagda be att ännu en gång få stryka under, att det riktigaste av allt vore att bordlägga denna fråga, men då ingen bordläggning kan ifrågakomma, hemställer jag, herr talman, om återremiss av utlåtandet.

Herr Julin: Herr talman! Herr Lindgren har i sitt anförande icke återupprepat de skäl, som han anfört i sin motion, men han slutade dock sitt anförande med att yrka bifall till utskottets förslag under åberopande av de i motionen anförda skälen, fast han ej närmare gick in på dem. Jag vill emellertid framhålla, att hans meningsfränder inom utskottet, vilka tillstyrka en skrivelse i motionens syfte, icke ansett sig kunna upptaga ett enda av de skäl, som herr Lindgren i sin motion anfört till stöd för sitt yrkande, utan de söka på fri hand upp helt nya skäl för ett liknande yrkande. Man kan alltså, tror jag, utgå från, att de skäl, som äro anförda i motionen, icke hava varit så väl övertänkta, att de nu på nytt kunna framdragas och tjäna som stöd för herr Lindgrens yrkande. När han dock åberopat dem, anser jag mig emellertid pliktig att draga fram dem något och syna dem i ljuset.

Motionen är tyvärr icke tryckt i första kammarens samling, utan är tryckt som nr 182 i andra kammarens samling; den är nämligen

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

likalydande med en motion, som väckts av herr Bengtsson i Kullen i andra kammaren. Motionen sönderfaller i tre delar, en första del, där herr Lindgren och motionären i andra kammaren anföra alla de skäl, som kunna tala för behövligheten av en undersökning, sedan en andra del, som handlar om vad denna undersökning bör omfatta, och slutligen en tredje del, bestående av en bilaga, som herr Lindgren anser på något sätt kan understryka hans synpunkter. Men det är givet, att man i detta sammanhang måste fästa sig vid den första delen. Det är på den han fotar sin fordran om en undersökning av aktiebolaget Vin- och Spritcentralen, och därför skall jag be att till en början få uppehålla mig vid de skäl, som där anföras.

Jag bör dock, innan jag går in på denna fråga, säga något, som vi reservanter i utskottet särskilt tryckt på, nämligen att man, när man här begär en parlamentarisk undersökning, måste ha klart för sig, att riksdagen icke har någon som helst rätt att fordra en sådan undersökning, ehuru riksdagen givetvis har makt att genomdriva en sådan. Här gäller det ett bolag, som är underkastat gällande lagstiftning, och har detta bolags styrelse för sina åtgärder erhålit decharge enligt vederbörande lagbestämmelser, finns det ingen möjlighet för riksdagen att fordra ytterligare undersökning, med mindre en ny särskild undantagslag stiftas gemensamt av Konung och riksdag för detta ändamål, en lex in casu alltså, som skall tvinga fram denna överrevision. Det är ju en synnerligen anmärkningsvärd åtgärd, som här föreslås, och det har också stått klart för motionären, att han kommer med ett ovanligt yrkande. Därför måste man naturligtvis ställa alldeles särskilt stora fordringar på de skäl han anför för detta sitt yrkande.

Jag förmodar, att motionären anser sig slå till med stora släggan med detsamma, när han i början av sin motion — alltså i den del, som innehåller skälen för, att en utredning behöves — påstår, att »något riksdagens beslut om att för framtiden avstå från att upptaga statens vinstandel av Vin- och Spritcentralens rörelse såsom en alltid påräknad inkomst föreligger i vart fall icke». Man skall ha litet bråttom, när man skriver sina motioner för att våga ett sådant påstående, då man var närvarande vid fjolårets riksdag och alltså där hade att vara med om att behandla propositionerna nr 191 och 216. Propositionen nr 191 handlade om partihandelsorganisationen. Den framlades av regeringen efter av riksdagen uttalad önskan och gick som bekant ut på, att partihandelsfrågan skulle ordnas — i stort sett kunna vi säga, att det var fråga om ett avtal mellan det faktiska monopolbolaget, Vin- och Spritcentralen, och staten. De sakkunniga, som haft att utreda frågan och vilkas betänkande låg till grund för propositionen, hade även utrett frågan angående vinsten. Därvid hade man kommit till det resultatet — det är väl bäst, att jag citerar, så att jag icke säger något fel: det läses på sidan 50 i propositionen nr 191 — »att partihandelsbolagen främst böra inrikta sig på att söka tillhandahålla varor av tillfredsställande beskaffenhet under riktiga ursprungsbeteckningar och att vinstfrågan bör komma i andra rummet, även om varornas prissättning bör

ske så, att vinstmariginalens storlek ej äventyrar bolagens konsolidering». I den mån statsverket, fortsätta sedan de sakkunniga, vill ur rusdryckshanteringen uttaga inkomst, kan detta ske på enklare sätt, nämligen i form av brännvinstillverkningskatt, omsättningsskatt och utskänkningsskatt. Man bröt alltså här med de tendenser, som tidigare gjort sig gällande, att staten skulle uttaga inkomst av rusdryckshanteringen genom att söka den i form av Vin- och spritcentralens vinst. Man gick i stället på en annan linje: Man sade, att bolaget skall skötas affärsmässigt, så att dess konsolidering icke på något sätt äventyras, vilket naturligtvis betyder, att företaget skall lämna någon vinst, men statens inkomst skall icke uttagas i form av vinst på partihandeln utan i form av omsättningsskatt. För att icke statsverket skulle gå miste om någon inkomst, framlade Kungl. Maj:t i fjol nyssnämnda proposition nr 216 såsom ett komplement till propositionen nr 191. I propositionen nr 216 hemställdes, att riksdagen skulle höja omsättningskatten, så att staten skulle på en annan väg erhålla, vad man icke kunde få ur partihandeln efter dess omläggning. Motionären torde förvisso känna utgången av frågan i fjol. Partihandelspropositionen föll i andra kammaren och förföll alltså för året. Omsättningsskattepropositionen — om jag får använda ett så långt och vackert ord — togs av båda kamrarna. Vad hade riksdagen då gjort? Jo, riksdagen hade bytt ut det ena sättet att uttaga inkomst av rusdryckshanteringen mot ett annat sätt. Man ville alltså icke i fortsättningen taga ut inkomst av rusdryckshanteringen i form av vinstmedel från Vin- och spritcentralen eller från partihandeln i allmänhet, utan man ville ha den i form av omsättningsskatt eller på annat sätt, i detta fall omsättningsskatt. Det är därför alldeles klart, att motionärerna ha begått ett misstag, när de i motionen göra det påståendet, att riksdagen icke har fattat beslut i detta avseende, och det är följaktligen också oriktigt, när de förut säga, att Kungl. Maj:t egenmäktigt har i budgetförslaget strukit vinsten från Vin- och spritcentralen såsom statsinkomst. Detta skäl är alltså icke något skäl för en undersökning av Vin- och spritcentralen; det skälet måste motionärerna lämna.

I fortsättningen av motionen, längre ned på den sida, vid vilken jag nyss uppehållit mig, sidan 2, säga motionärerna och kursivera det, att Vin- och spritcentralen har »av staten faktiskt tillerkänts en oerhörd maktställning under den bestämda förutsättningen, att betydande vinstmedel skulle från bolaget inlevereras till statskassan». Av dessa frågors behandling vid föregående års riksdag får man givetvis en helt annan uppfattning i detta hänseende. Det är också att märka, att motionärens meningsfränder inom utskottet haft detta alldeles klart för sig och att de härvidlag till och med använde sådana uttryck, som i herr ordförandens mun läto på följande sätt — han skildrade först Vin- och spritcentralens uppkomst såsom ett helt och hållet kooperativt företag mellan detaljhandelsbolagen; alltså, sade han, det var fråga om ett enbart privat intresse, när man startade detta företag. Uttrycket »ett enbart privat intresse» får man naturligtvis tolka med litet för-

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

stånd. Det är naturligtvis icke fråga om, att någon privat person skulle göra sig vinst på företaget, utan herr ordföranden menade alldeles givet, att det var ett privat intresse för detaljhandelsbolagen och deras kunder att få till stånd en partihandelsorganisation, som tillgodosåg deras krav. Påståendet, att Vin- och spritcentralen skulle på något sätt ha omhuldats av staten under en bestämd förutsättning, nämligen att statsverket därifrån skulle få betydande vinstmedel, torde vara en mening, för vilken motionären icke vill stå och som följaktligen icke nu kan tjäna som grund för hans yrkande om en undersökning.

På sidan 3 i motionen ha framförts ytterligare påpekanden, som motionärerna anse stödja kravet på en undersökning. Motionärerna säga, att Vin- och spritcentralen förtärt sin vinstmariginal genom slöseri i de mest olika former. Jag vill hemställa till motionären att icke stanna vid halvgjort arbete och endast läsa Vin- och spritcentralens årsberättelse för 1921; det hade varit honom lika lätt att läsa den för förra året och jämföra dessa båda berättelser samt se, med vilken omsorg och omtanke Vin- och spritcentralen förstått att konsolidera sin ställning.

Jag kunde icke riktigt följa med herr Lindgren, när han ur balansräkningarna anförde den låga värderingen av vissa aktieposter och fann denna så anmärkningsvärd. Jag trodde eljest, att när man värderar sina tillgångar lågt, har man icke på något sätt försämrat sin ställning utan tvärtom. Och det är här fråga om ett bolag, som är i begynnelsen av sin verksamhet, ett bolag med, som herr Lindgren upplyste, stora skulder. Det torde då vara fullt riktigt, att bolaget i första hand tänker på att konsolidera sin ställning hellre än att tillskapa vinster.

Därefter komma motionärerna till det stora skälet, som utskottet också något trycker på. ehuru icke så hårt, det nämligen att på grund av Vin- och spritcentralens manipulationer härskar en sådan oro i landet, att man därför måste kräva av riksdagen, att en undersökning företages. Jag tror, att landet, d. v. s. den del av landet, som över huvud taget intresserar sig för denna sak och sätter sig in i frågan med ledning av fakta, bl. a. Vin- och spritcentralens siffror samt för övrigt hela dess uppkomsthistoria och dess verksamhet, kommer till ett helt annat resultat än att bli oroligt. Jag tror, att landet känner sig ganska lugnt, då det vet, att man i spetsen för denna väldiga affär, har erkänt skickliga och dugande män, vilka bevisat detta genom att skapa en ställning åt bolaget, som torde vara enastående god.

Fortsättningen av den del av motionen, däri motionären anger de skäl, på vilka han stöder sitt krav på en undersökning — sidorna 4 och 5 — innehålla ett återupprepande av det förut sagda. Så säges exempelvis, att staten gav Spritcentralen monopolställning, mot att Spritcentralen tillförsäkrade staten »nettobehållningen oavkortad». Ja, icke ens motionären har i fortsättningen kunnat påstå, att icke netto-behållningen oavkortad ingår till statsverket. Det är alltså ett skäl, som icke alls kan åberopas såsom ett skäl för en undersökning allra helst som det, som förut anförts i vinstfrågan, redan blivit bemött.

Motionären gör emellertid den anmärkningen, att Vin- och spritcentralens leveranser av vinstmedel ha skett oförsvarligt sent. Han vill emellertid icke påstå detta om annat än 1920 års vinst, vilken som bekant icke inflöt i statskassan förrän i december 1921, den 16 december. Statens önskan, då den i detta fall hade begärt att erhålla 5 miljoner kronor från Vin- och spritcentralen, var ju, att detta belopp skulle inflyta under löpande budgetår. Någon annan fordran i fråga om leveranstiden hade staten icke. Det skulle ha varit ett underbart sätt av bolaget att tidigare på året negociera upp detta kapital för att inleverera det till staten, när man sedan kunde taga ut det av tillgängliga medel i slutet av året utan ränteförlust. Jag tror, att anmärkningen i dess helhet visar, att man icke tänkt sig in i vad det gäller — man kan ju lika väl — och bättre — anföra detta som ett beröm för bolagets sätt att sköta sig.

I slutet av denna första avdelning i motionen, nederst på sidan 5, kommer motionären in på vad jag i början av mitt anförande här påpekade, att hans yrkande är så ovanligt och går ut på en så ovanlig åtgärd från statens sida, att det måste finnas alldeles särskilt starka skäl för, att man skall kunna gå med på det eller ens reflektera därpå. Han yttrar, att »i och med att bolaget av statsmakten fått mottaga särskilda förmåner, närmast i form av vägran av koncessioner för någon konkurrerande partihandelsfirma, så har för staten uppkommit en särskild och mycket stark rättsgrund för kravet på en särskild granskning av Spritcentralens förvaltning». Hur stark denna rättsgrund än är, lär en sådan undersökning icke kunna åstadkommas med mindre än att Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stifta en lag för ändamålet, men det torde fordras starkare skäl än dem motionären anfört och som jag anser mig här ha — det är kanske för mycket sagt — söndertrasat, för att komma med en så ovanlig och märklig framställning, som att vi skulle stifta en undantagslag för att få till stånd en undersökning av ett bolag, mot vilket vi sedan i fortsättningen icke kunna rikta några allvarligare anmärkningar.

I andra avdelningen av motionen kommer motionären därefter in på frågan, vad en sådan undersökning skulle avse. Där har han tillfälle att framställa några anmärkningar — det står åtminstone att läsa, att det är anmärkningar — saker, som förvänat motionären och böra undersökas. Det är sex punkter. Läger man därtill bilagan, som innehåller 27 punkter, är det summa 33 punkter. Då ingen av dessa 33 punkter här hava upptagits för att stödja motionärens sak, tror jag, att det är onödigt att gå in på dem. Jag tror, att man kan säga, att dessa 33 punkter allesammans äro odugliga för att stödja motionärens sak. Och då riksdagen icke i en handvändning kan taga ståndpunkt till de nya anmärkningar, han här i dag kastat fram, är det orimligt att begära, att riksdagen skall gå med på motionärens framställning.

Nu har här framställts yrkande om återreniss av ärendet. Jag ber att få säga, att ett motsvarande yrkande framställdes redan inom utskottet. Jag för min del gjorde där gällande, att då partihandels-

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

Om under-
sökning av
Vin- och
Spritcentra-
lens verk-
samhet
m. m.
(Forts.)

propositionen framlagts och blivit remitterad till bevillningsutskottet och då ju ett bifall till denna motion skulle komma att betyda en nödvändighet för riksdagen att avslå propositionen, samt följaktligen utredningen i ett ärende, som vore hänvisat till ständigt utskotts behandling, i själva verket komme att verkställas av ett tillfälligt utskott, så vore det orimligt, att motionen behandlades av utskottet. Jag yrkade därför, att motionen skulle återlämnas till första kammaren med anhängan att den måtte överlämnas till bevillningsutskottet. På skäl, för vilka jag måste böja mig, men som jag på intet sätt gillar, kunde detta mitt yrkande icke bifallas. Då yrkade jag och min medreservant herr Bondeson, att ärendet skulle vila inom utskottet, till dess frågan om partihandelns ordnande behandlats av bevillningsutskottet. Detta motsatte sig emellertid utskottets majoritet, och därför ha vi frågan före i dag. Då jag nu, som jag visat, icke finner, att några av de skäl, som äro anförda till stöd för motionen, på något sätt kunna berättiga riksdagen att besluta den begärda utredningen, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Bondeson och mig avgivna reservationen, som går ut på avslag å motionen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr **Franzén**: Herr vice talman! Jag ber att få med några ord deklarerera min ställning till denna fråga.

Jag skulle först vilja betona, att denna sak ju icke är någon nykterhetsfråga i egentlig mening. Ingen kan väl påstå, att de som intagit den stundpunkt till spörsmålet, som jag för min del kommit till inom utskottet, gjort detta på grund av en viss uppfattning i nykterhetsfrågan. Det är visserligen så, att frågan sammanhänger med spörsmålet, hur man bör ordna partihandeln med rusdrycker; det är ju alldeles uppenbart, att så är förhållandet, men därav följer icke, att det är en nykterhetsfråga. Saken är den, att det här rör sig om en statsfinansiell fråga, såsom ju riksdagen själv i sin skrivelse nr 166 i följd har uttalat. Det står där uttryckligen, att aktiebolaget Vin- och Spritcentralen hör till vissa monopolistiska företag av statsfinansiell betydelse. Det torde alltså vara fullkomligt hopplöst för någon att göra den meningens gällande, att här icke skulle föreligga en fråga, som rör statens finanser. Den statsfinansiella synpunkten är ju visserligen icke den enda, som bör läggas på frågan, men å andra sidan måste man säga, att även de statsfinansiella synpunkterna böra anläggas på saken.

För min del får jag säga, att när jag i denna fråga delar utskottets mening, som jag också står för, har jag alls icke gjort detta därför att jag skulle stå aktiebolaget Vin- och Spritcentralen efter livet eller vilja försöka att på detta sätt komma företaget till livs. Jag har, såsom framgår av utskottsutlåtandet, låtit mig bestämmas dels av ett principiellt, dels även av ett praktiskt skäl, som jag strax skall tala om.

När det nu invändes, att det är omöjligt för riksdagen att företaga någonting i denna sak utan att stifta en särskild lag för ändamålet, vill jag emellertid först påpeka, att om man i den blivande överenskommelsen mellan staten och partihandelsbolaget sätter in såsom ett villkor en dylik undersökning av bolagets hittillsvarande verksamhet under de år företaget i huvudsak intagit den ställning det nu har, så behöver man icke alls tänka på att stifta någon särskild lag. Och att i denna överenskommelse stadga ett sådant villkor är, enligt vad jag tror mig veta, alls icke någon formell orimlighet eller på annat sätt omöjligt.

Det hade nog varit bäst från alla synpunkter, om denna fråga kunnat behandlas av bevillningsutskottet i stället för av det andra tillfälliga utskottet. Då hade hela frågan blivit prövad i ett sammanhang. Men det är ju icke utskottets skull, att frågan ligger på det sätt, som den nu gör. Vi ha försökt att få saken ordnad på bästa möjliga sätt.

Den fasta utgångspunkten för både utskottet och reservanterna är den bekanta och mycket omtalade riksdagskrivelsen från i fjol, då på förslag av ett i sak enhälligt konstitutionsutskott riksdagens båda kamrar utan votering beslöto uttala sig för, att en revision av bl. a. Vin- och Spritcentralens verksamhet borde ske, därför att den hittillsvarande revisionen icke kunde anses vara tillräcklig, och att utredning för den skull måtte företagas angående det lämpligaste sättet för denna revision. Alltså har riksdagen i de tydligaste ordalag uttalat den meningen, att en revision ur allmänna och statsfinansiella synpunkter hittills icke skett, men att den borde ske.

För min del vill jag säga, att detta är för mig ett avgörande skäl, ett principiellt skäl. Riksdagen har uttalat sig för en princip. De statsfinansiella synpunkterna ha genom något förbiseende från riksdagens sida icke anlagts på denna sak såsom man borde ha gjort. Jag vill tillägga, att jag anser att en princip, om den är riktig, gäller icke bara i dag och i morgon, utan den gällde, om den är riktig nämligen, lika mycket i går. Alltså, tiden när den tillämpas betyder intet, för så vitt principen över huvud taget är riktig. Jag menar nu, att denna princip bör även gälla även bolagets hittillsvarande verksamhet.

Om man då invänder, att ett bifall till utskottets hemställan skulle i detta fall innebära ett misstroende mot statens representanter, styrelsemedlemmar, revisorer m. fl., som haft att taga befattning med denna sak å statens vägnar, vill jag för min del på det bestämdaste bestrida detta. Vore det så, att riksdagens nyss nämnda beslut i fjol att komplettera revisionen med en granskning från statsfinansiella synpunkter innebure ett misstroende mot statens representanter, särskilt revisorerna i bolaget, ja, då skulle man möjligen kunna säga, att det också innebär ett misstroende att yrka på en sådan revision bakåt. Men jag har icke hört någon påstå, att riksdagsbeslutet i fjol innebär ett misstroendevotum mot dessa förtroendemen. Då vill jag fråga, om man med fog kan påstå, att en dylik revision, som sträcker sig några år tillbaka innebär ett misstroende. Jag tror det icke.

Herr Julin talade bl. a. om den kritik eller den oro, som skulle finnas

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

i landet och göra sig gällande mot Vin- och Spritcentralen. Utskottet har ju för sin del bara sagt det, att den kritik, som i vissa kretsar gör sig gällande och riktar sig mot detta företag, sannolikt ej kommer att tystna, förrän man kan få grunden undanryckt för kritiken, varför en allsidig undersökning bör göras. Vi ha alls icke uttalat oss om, huruvida denna kritik är berättigad. Utskottet har icke kunnat ingå på ett bedömande av alla dessa anmärkningar, som från det ena eller andra hållet göras eller ha gjorts mot Vin- och Spritcentralens verksamhet, men att själva kritiken förekommer, kan icke förnekas. Och jag hyser den uppfattningen, att även om kritiken i några särskilda fall drives av icke respektabla motiv, så kan man knappast avfärda den med att bara säga, att den bygger på okunnighet, misstroende, privatekonomiska intressen o. s. v. Jag vill emellertid ännu en gång betona, att utskottet icke har tagit någon som helst ståndpunkt till dessa detaljanmärkningar, utan grundat sitt förslag på dels ett principiellt skäl, som jag nyss talat om, dels detta praktiska skäl, att det bör vara angeläget för riksdagen att så vitt möjligt undanrycka grunden för den kritik, som riktats mot företaget.

Jag ber alltså, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Sandler**: Herr talman: Jag vågar för min del antaga, att sedan ett återremissyrkande här framställts på, såsom det förefaller mig, synnerligen goda grunder, detta yrkande också blir bifallet av kammaren. Jag skulle då vilja uttala den förhoppningen, att de av kammarens ledamöter, som icke tagit del av denna motion, ville göra det under den betänketid, som de få genom att bifalla återremissyrkandet. Det kommer att löna mödan. Det är icke varje dag som Gustaf Fröding uppträder som medarbetare i den publikation, som heter »Bihang till riksdagens protokoll». Herrarna skola nämligen finna, att även den store skalden Fröding har mobiliserats här av motionären.

Jag skall icke alls ingå på något bedömande av de många uppgifter, som motionären här har lämnat angående Vin- och spritcentralens förhållanden. Jag har för min del fått alldeles tillräckligt redan av de första orden i denna motion. Där lämnas nämligen som första sakliga uppgift, som skall vara grundläggande för motionärens yrkande, den upplysningen, att den förutvarande finansministerns sätt att beräkna inkomster från Vin- och spritcentralen i överensstämmelse med de principer, som lagts till grund för beräkning av motsvarande inkomst å övergångsbudgeten, har framkallat motionärens allra största förvåning, ty när och av vem ha dessa principer formulerats, att någon inkomst från Vin- och spritcentralen icke borde upptagas i riksstaten? Motionären försäkrar för sitt vidkommande, nej, icke bara för sitt vidkommande, utan för allas vårt vidkommande, att det torde för riksdagens medlemmar vara fullständigt obekant. Ja, herr Lindgren, om det också är obekant för herr Lindgren, vilket beslut

riksdagen fattade i fjol, i kraft av vilket beslut sedan inkomstberäkningen uppgjordes, så är det väl ändå bra onödigt att göra detta till ett allmänt omdöme om riksdagens ledamöter. Jag vågar tro, att de allra flesta av riksdagens ledamöter ha fullständig kännedom om det förhållandet, att under fjolårets riksdag blev, då man behandlade frågan om höjning av omsättnings- och utskänkningsskatten, ett beslut fattat, i kraft av vilket helt naturligt på inkomstsidan i årets statsverksproposition icke beräknats någon inkomst från Vin- och spritcentralen. Ja, då redan detta första, för motionärens yrkande grundläggande påstående, visar så fullständig obekantskap om vad som förekommit inom riksdagen vid detta ärendes behandling, får man nog redan av dessa första ord i motionärens framställning.

Men om det kan förklaras av herr Lindgrens umgänge med lyriken, att han försummat att läsa riksdagstrycket, kan jag icke finna detta vara någon ursäkt för utskottsmajoriteten. Eller har det verkligen varit så, att herrarna i det tillfälliga utskottet ha läst Gustaf Frödings »Stänk och flikar» i stället för riksdagsförhandlingarna för i fjol? Det förefaller mig verkligen, som om man skulle behöva tillgripa en sådan förklaring. Det synes mig ganska exempellöst, att ett utskott, då det gäller att avgiva ett yttrande över en motion, till den grad fullständigt förbigått ett grundläggande faktum, som här har skett. Man får nämligen av utskottsmajoritetens motivering icke någon som helst kännedom om det förhållandet, att riksdagen i fjol tog ställning till denna fråga, då man beslöt att låta en höjning av omsättnings- och utskänkningsskatten träda i stället för den inkomst, som tidigare varit beräknad från Vin- och spritcentralen. Det är en upplysning, som utskottsmajoriteten icke anser vara av något värde att bringa till kammarens kännedom, då det gäller att bedöma motionärens yrkande.

För min del kan jag icke finna något annat yrkande rimligt, än att detta ärende måtte återförvisas till utskottet. Det är, såsom det framhållits av en medlem av bevillningsutskottet, så, att under riksdagens behandling kommer en kungl. proposition med förslag rörande den anordning beträffande förhållandet mellan staten och Vin- och spritcentralen, som har utav Kungl. Maj:t befunnits lämplig.

Vad anföres det nu för skäl för att, såsom utskottsmajoriteten tillstyrker, bifalla motionärens yrkande i en viss utsträckning? Jo, det framhålles uti utskottets motivering såsom ett huvudskäl, att man skall genom denna undersökning få prövat, hurudant förhållandet skall vara för framtiden mellan statsverket och A.-B Vin- och spritcentralen. Det är ur den synpunkten, som det syntes utskottet nödvändigt att verkställa en grundlig prövning. Det underströks här av utskottets ordförande, att detta var huvudskälet för utskottsmajoriteten. Det har sedan framhållits av motionären, att man bör göra en undersökning av denna fråga, innan man tar ställning till spörsmålet, huru statsverket skall förhålla sig till A.-B Vin- och spritcentralen. Och det bästa beviset för, att det är samma sak man här behandlar som

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

den, med vilken bevillningsutskottet har tagit befattning, är det förhållandet, att den ärade motionären en längre stund uppehöll sig vid finansministerns uttalande i motiveringen till Kungl. Maj:ts proposition nr 170 och försökt att åberopa sig på detta uttalande till förmån för denna undersökning. Det verkliga sakläget är ju, att då riksdagen går att behandla denna proposition om statens förhållande till Vin- och spritcentralen, då måtte väl rimligtvis tidpunkten vara den rätta för riksdagen att fråga sig: Är den undersökning, som är framlagd genom den kungl. propositionen, tillräcklig för att bedöma, i vilket förhållande statsverket skall stå till A.-B. Vin- och spritcentralen? Finner riksdagen då, att här icke presterats en tillfyllestgörande utredning, så skall riksdagen säga det och skicka propositionen tillbaka, men om utredningen är tillräcklig, för att riksdagen skall kunna taga sin ståndpunkt, så skall väl riksdagen också vid det tillfället kunna fatta sitt beslut om, hur förhållandet skall vara mellan staten och Vin- och spritcentralen. Men vart skulle det leda hän, om man skulle förfara på det sättet, att medan hos ett ständigt utskott ligger under behandling en kungl. proposition om vilka åtgärder skola vidtagas i ett visst avseende, ett tillfälligt utskott skulle lägga fram förslag om, att just i den frågan man skulle skriva till Kungl. Maj:ts och begära utredning? Redan den påtagliga oformligheten i ett sådant tillvägagångssätt är väl tillräckligt, för att kammaren skall återförvisa ärendet till det tillfälliga utskottet, som jag verkligen tycker bör ta sig en liten funderare på saken, innan det kommer tillbaka.

Jag ber, herr talman, att få yrka återremiss.

Herr **Almkvist**: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Nilssons i Kristianstad yrkande om återförvisning av ärendet. Jag skall be att med några ord få beröra frågans föregående läge inom andra tillfälliga utskottet.

Då den föreliggande motionen där först upptogs till prövning, framställdes en undran, huruvida det icke vore lämpligt, att ärendet skulle behandlas av bevillningsutskottet, som ju hade att pröva Kungl. Maj:ts proposition i partihandelsfrågan. Det beslöts då, att en undersökning skulle verkställas, huruvida och på vilket sätt ett överlämnande till bevillningsutskottet kunde ske. En sådan undersökning verkställdes av mig i egenskap av utskottets ordförande och gav till resultat, att det sannolikt icke förefanns anledning att antaga, att en framställning i angivet syfte skulle leda till något resultat. När detta meddelande lämnades inom utskottet, framställdes där det yrkandet, att ärendet skulle bordläggas, intill dess bevillningsutskottets betänkande angående partihandelsorganisation låg på kammarens bord. Utskottet biföll icke detta yrkande, och som skäl för sin ståndpunkt anförde man för det första, att det hade förklarats, att ett tillfälligt utskott borde utan vidare behandla de ärenden, som till det hänvisats, och för det andra, att motionen till sitt syfte skiljde sig så väsentligt från partihandelspropositionen, att utskottet från den synpunkten icke borde bordlägga ärendet. Parti-

handelspropositionen avser nämligen organisationen för framtiden, då motionen däremot avser den hittillsvarande verksamheten inom A.-B. Vin- och spritcentralen.

Jag anser fortfarande, att synnerligen starka sakskäl tala för, att motionen avgöres nu och oberoende av bevillningsutskottets ståndpunkt beträffande partihandeln. Men det är också helt naturligt, att därest kammaren finner lämplighetsskäl tala för, att båda ärendena behandlas i ett sammanhang, jag böjer mig för en sådan önskan. Jag får därför säga, att jag icke har något att invända mot, att en återremiss sker i syfte att få frågorna samtidigt behandlade, men jag begagnar tillfället att samtidigt påpeka, att endast den siste ärade talaren i något avseende upphållit sig vid vad utskottet sagt i detta ärende. Därest denna fråga bifalles på sätt utskottet föreslagit, är det ju så, att det är utskottets motivering, som skall bilda grundvalen för skrivelsen till Kungl. Maj:t och icke motionärens framställning; det torde vara skäl att observera detta. Det synes mig därför egendomligt, att det är motionen, som huvudsakligen har blivit utsatt för den kritik, varpå avslagsyrkandet grundar sig, medan däremot utskottets utlåtande, som är avgörande för vad som skulle stå i en eventuell skrivelse till Kungl. Maj:t, helt och hållet förbigåtts.

Herr **Stendahl**: Herr andre vice talman! Naturligtvis skulle kammaren till slutlig behandling och avgörande i dag kunna upptaga den fråga, som nu föreligger på kammarens bord. Men då från åtskilliga håll i kammaren uttalats det önskemålet, att detta ärende skulle behandlas samtidigt med den kungl. propositionen, när den kommer vederbörligen behandlad från bevillningsutskottet, förefaller det mig, som om det önskemålet och det därom framställda yrkandet är av den art, att det rimligen icke bör avslås utan bifallas. Under sådana förhållanden skall jag icke, i motsats till ett par talare, inlåta mig på någon som helst realdiskussion — den saken torde få anstå till nästa gång — utan in-skränka mig, att instämma i yrkandet om återremiss, icke för att få någon ändrad hemställan från andra tillfälliga utskottet, utan, som sagt, endast för att möjliggöra ifrågavarande ärendens behandling på en gång.

Herr **Rune**: Herr vice talman, mina herrar! När frågan har utvecklat sig på sätt som skett, när även motionären instämt i yrkandet på återremiss, anser jag mig icke böra taga lång tid i anspråk för detta ärende.

Jag vill bara i förbigående säga, att jag tycker, att svaret skall komma något så när samtidigt som frågan framställes. Med anledning således av herr Lindgrens anförande, däri han, sedan han omtalat en hel del förhållanden rörande Vin- och Spiritcentralen, frågade, om detta bolag eller denna organisation kunde vara lämplig att få hand om partihandeln med sprit, vill jag svara honom, att detta är enligt min mening lämpligt. Man ser nog huru det förhåller sig med denna sak. Det är ett fortsatt bemödande från, om jag så får säga, representan-

*Om under-
sökning av
Vin- och
Spritcentra-
lens verk-
samhet
m. m.
(Forts.)*

*Om under-
sökning av
Vin- och
Spritcentra-
lens verk-
samhet
m. m.
(Forts.)*

terna för grosshandeln att söka åstadkomma en sådan anordning med partihandeln med sprit, att de också få idka den. De, som i bevillningsutskottet sysslat med dessa saker i många år, äro vana att från dem, som äro avstängda från partihandeln med sprit och från dem som sympatisera med dessas strävanden i allmänhet, jämt få sådana framställningar under behandling. Det är verkligen, som en talare nyss sade, på det sättet, att de herrar, som avstått från sina försäljningsrättigheter och därför fått grova pengar — kanske motionären också klandrar, att de fått för grova pengar för sina affärer, när de såldes — ideligen komma in med anspråk på ersättning och klaga över, att de icke skola kunna få möjlighet att även därefter idka partihandel med spirituosa. För en vanlig människa står det klart, att om man säljer sin handel och får bra betalt både för lager och för affären som sådan, får man vara belåten, och man kan icke komma och klaga över, att man icke får fortsätta handeln, sedan man sålt affären.

Motionären, herr Lindgren, stod här upp och talade om, att han som gammal affärsman hade en viss vana att läsa redogörelser för olika affärers ställning, och när han på det sättet förskaffat sig nödig auktoritet, granskade han Vin- och Spritcentralens ställning. Jag får verkligen säga, att visserligen är jag bara en opraktisk jurist, men jag har dock, herr Lindgren, i min ungdom sysslat litet med vad man kallar affärsjuridisk verksamhet. Men vi jurister sitta ju naturligtvis icke enligt herr Lindgren inne med någon förmåga att bedöma en affärsställning. Vi äro dock ofta ombudsmän och biträden åt stora bolag och affärer, och få då också vara med när herrar affärsmän trasslat till förhållandena; och dessa skola redas upp. Då herr Lindgren här åberopar sin auktoritet för sina omdömen, så vill jag endast hava sagt, att trots det jag ju är en opraktisk jurist, så har jag i min ungdom allt emellanåt även jag varit med om att bedöma sådana här saker och därför tillåter jag mig att hava en mening i saken.

Nu vill jag bara ställa en fråga till herr Lindgren. Herr Lindgren sökte visa, hur föga affärsmissigt Vin- och Spritcentralen sköttes och hur otillförlitlig dess bokföring vore m. m., och han talade om som exempel på, hur otillförlitligt detta företag är, att de olika aktier som dessa bolag äga äro än taxerade till en krona, än upptagna till pari och än till högre pris än pari utan att giva skäl för om priset är upptaget för högt eller för lågt. Men här är väl ingen som icke finner det naturligt, att olika aktier äro upptagna till olika värden? Man får ju räkna med vilka värden som ligga bakom aktierna. Ja, det är den skillnaden mellan herr Lindgrens och min uppfattning, att jag tycker, att man beräknar vad aktierna äro värda, och jag tycker icke herr Lindgren har rätt, då han utan att giva skäl därför anmärker på aktiernas värdesättning. När herr Lindgren sedan talade om dessa bolags andra affärer och gjorde anmärkning på de pris, som betalats för olika övertagna affärer och fastigheter, så är det väl icke så säkert att han har rätt i sitt klander. Det är ju så, att när man köper en sak, kunna priserna växla, och herr Lindgren sökte icke på något sätt bevisa, att om en

affär kostat i inköp vissa miljoner, det skulle vara orätt att faktiskt bokföra densamma till den summan. Sedan han på detta sätt klandrat Vin- och spritcentralen kom han till slutsatsen: Tycka herrarna, att dessa bolag, som upptaga sina värden på det sättet, förtjäna förtroende? Äro de värda att fortfarande vara organ för partihandeln med sprit? Och det är väl här pudelns kärna ligger. Den stack fram genast i början, då herr Lindgren sade, att partihandelsfrågan bör avgöras efter utredning. Däri ligger således huvudsaken, det är den gamla frågan om partihandeln med sprit det även här gäller.

Jag har icke kunnat finna någon vederhäftighet i den gamla affärsmannens, herr Lindgrens uppfattning om Vin- och Spritcentralens affärer, och jag skall, sedan jag konstaterat detta, sluta med att också yrka återremiss. Det gläder mig, att man även från utskottsmajoritetens sida nu finner, att det är klokt att här besluta återremiss.

Jag vill särskilt erinra om, att en utskottsledamot, som tillhör majoriteten, nämligen herr Franzén, sade, att det hade nog varit bäst, om frågan kunnat prövas av bevillningsutskottet. Det var väl därför, att han visste, att bevillningsutskottet jämt sysslar med sådana saker och därför har litet erfarenhet härom. Jag undrar emellertid, om vid det tillfälle, då förslag framställdes inom utskottet, att man skulle vänta med att avgiva utlåtande i detta ärende, tills bevillningsutskottet inkommit med sitt utlåtande rörande den kungl. propositionen, om partihandel med spirituosa, som naturligtvis grundar sig på en ganska vederhäftig utredning, herr Franzén då var för detta förslag. Det har jag icke kunnat finna, ty uppenbarligen är det så, att herr Franzén då tyckte, att det är så gott, att vi skynda på inom andra tillfälliga utskottet med vårt utlåtande, ty annars komma vi bakefter den sakkunskap, som kommer till synes i den kungl. propositionen, och det kan hindra oss att få gehör för vår mening. Jag hoppas dock, att sedan herr Franzén uttalat, att det hade varit bäst, att frågan gått till bevillningsutskottet, han tycker att det är klokt, att bevillningsutskottets utlåtande om den kungl. propositionen får avgöras före den nu förevarande frågan.

Jag vill, herr vice talman, med glädje konstatera, att det råder ganska stor enighet på alla håll om återremiss, och jag vill säga, att när jag yrkar återremiss, inlägger jag i det yrkandet den meningen, att jag vill, att den kungl. propositionen om ordnandet av partihandeln skall avgöras före detta ärende. Jag anser dessutom, att man, att döma av den debatt, som nu förts här i kammaren om denna fråga, med fullt fog kan rikta en bestämd uppmaning till utskottet att under den nu kommande tiden ytterligare studera aktstyckena i frågan, ty man kan ju ändå i alla fall begära detta av utskottet.

Då jag icke har något mera att yttra i denna fråga, ber jag, herr vice talman, att få hemställa om bifall till återremissyrkandet.

Herr Nilsson, Gustaf: Herr vice talman! Jag begärde ordet därför, att utskottets ärade ordförande strök under, att man icke borde taga hänsyn till vad som yttrades i motionen utan endast till utskottets

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet
m. m.
(Forts.)

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

utlåtande. Jag har fortfarande den uppfattningen, att det var motionären, som uppträdde som huvudtalare, och han har icke alls gjort gällande, att han skiljer sig från utskottet på något sätt. Han har tvärtom bestämt understrukit, att enligt hans mening har utskottet godkänt, vad han påyrkat i sin motion. Det intrycket fick man åtminstone av hans ord.

Vidare strök herr Almqvist under, att utskottet har endast inskränkt sig till att påyrka en undersökning om vad som varit och icke alls om bolagets framtida verksamhet. Jag vet icke, om ordföranden säkert har reda på vad han skrivit under, men i allt fall står det på sidan 2 i utskottets utlåtande: »De riktlinjer, enligt vilka bolagets verksamhet bör bedrivas, böra alltså enligt utskottets mening otvetydigare än hittills synes hava varit fallet, fastställas efter ingående prövning. Det synes utskottet naturligt, att, då i denna fråga både statens och allmänhetens intressen böra bevakas, riksdagen gör framställning om en sådan undersökning. För att vid lösningen av denna fråga draga vinst av redan gjorda erfarenheter, är det vidare tydligt, att undersökningen till stor del måste omfatta bolagets hittillsvarande organisationsformer och verksamhetsätt.»

Det heter i utskottets utlåtande, att undersökningen skall till största delen omfatta vad som varit och i övrigt vara riktlinjer för bolagets framtida verksamhet. Herr Almqvist kan väl icke komma ifrån, att utskottets majoritet anser, att det icke är en sådan jämförelsevis oskyldig sak som att titta i papperen för att taga reda på vad som varit, som här är det viktigaste, utan huvudsaken är väl snarare den att ordna riktlinjerna för framtiden.

Jag kan fördenskull icke finna annat, än att en återremiss är det enda riktiga. Den ärade motionären har så mycket större anledning att vara med om en sådan återremiss, emedan han privat beklagat sig över, att han icke fått tillfälle läsa A.-B. Vin- & Spritcentralens senaste årsberättelse. Jag skall därför åtaga mig att söka anskaffa den åt honom så att han kan hinna läsa den till nästa gång. Han behöver då icke bara läsa upp, vad han läste upp i dag, utan han kan också draga fram en ny »visa» om fjolårsverksamheten.

Jag vill till slut betona, att såväl herr ordföranden i utskottet som herr Stendahl med återremissyrkandet avsågo, att denna sak skulle behandlas samtidigt med frågan om partihandeln. Nu vet jag visserligen icke någon, som har påyrkat detta. Jag för min del anser det olämpligt att behandla denna fråga tillsammans med frågan om den framtida organisationen av partihandeln, och jag påyrkar återremiss under den motiveringen, att detta ärende bör komma till behandling, sedan frågan om partihandelsorganisationen för framtiden är avgjord. Jag kan icke tänka mig, att man kan taga detta utskottsutlåtande under behandling samtidigt som bevillningsutskottets betänkande rörande partihandelsorganisationen. För att det icke skall råda något missförstånd, vill jag ännu en gång stryka under, att i samband med återremissyrkandet uttalades, att ärendet skulle komma till behandling, sedan frågan om parti-

handeln vore avgjord. Jag vet mycket väl, att ordföranden inom utskottet hyser den uppfattningen, att om riksdagen i detta fall godkänner, vad utskottsmajoriteten här föreslagit, så anser han fullt naturligt och riktigt, att därmed måste följa avslag på den kungl. propositionen rörande partihandelns ordnande. Bara den uppfattningen, som herr ordföranden sålunda hyser, styrker den mig ytterligare i min åsikt, att det här icke är fråga om en undersökning om vad som varit utan i stället fråga om en ny utredning rörande partihandelns organisation och ordnande. I annat fall torde det vara litet svårt att förklara, varför utskottet fattat detta beslut att anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en sådan utredning.

Då jag har den uppfattningen, kan jag naturligtvis icke vara med om att fatta beslut i detta ärende, innan man beslutat om partihandelns ordnande, och jag ber därför att få vidhålla mitt återremissyrkande.

Herr Rooth: Herr talman! Jag ber att få återtaga mitt förut i dag gjorda yrkande och i stället instämma i återremissyrkandet.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Då man här från så många håll påyrkat återremiss, skall jag för min del icke motsätta mig detta yrkande, men jag måste säga, att jag anser den ordning riktig, vari frågorna nu blivit framförda, så att man här först borde avgöra det föreliggande förslaget, innan man tager definitiv ståndpunkt till den kungl. propositionen rörande partihandelsförhållandena. Ty vad är det här egentligen fråga om? Jo, man föreslår för partihandelns ordnande, att vi skola godkänna en organisation, som icke är ett klart privatmonopol, icke heller ett statsmonopol, och som icke har någon som helst motsvarighet i någon organisationstyp, som vi förut haft. Då det gäller att taga position till denna sak, vore det helt naturligt, att man hade en i alla avseenden fullständig utredning om möjligheterna att på den vägen komma fram till ett lyckligt resultat.

Här är nämligen fråga om en sådan organisation, vilken, när det blir anmärkningar och erinringar från privat håll, exempelvis från eventuellt konkurrenshåll, svarar, att man får icke och bör icke lägga samma synpunkt på den här organisationen som på privathandeln, ty man får komma ihåg, att det här gäller en affär, en organisation, som har en helt annan ställning än privathandelns och måste betraktas som en statsorganisation. Men, då man från det allmännas sida kommer och kräver, att här måste vi utöva kontroll, och säger, att vi kunna icke längre nöja oss enbart med formellt inflytande, vi måste hava en allsidig utredning, så svarar man från bolagets sida: »med vilken rätt begäres denna utredning? Det är väl ett privatföretag och icke någon statsinstitution. Det är ett företag, som arbetar liksom varje enskilt dylikt och som har blivit beviljat ansvarsfrihet.»

Jag tror, som sagt, att i fråga om ett område, som har för staten så långt gående ekonomiska och moraliska verkningar som just handhavandet av partihandeln med sprit har, måste det anses som fullstän-

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

dig motiverat, att innan man definitivt fastställer det förslag, som föreligger, man kan överskåda beskaffenheten av den affärsverksamhet, som på detta område bedrivits. Därför förefaller det mig varit mycket naturligt, att ett beslut nu fattats i överensstämmelse med det tillfälliga utskottets förslag, men då man från många håll yrkat återremiss för att få frågorna behandlade i annan ordning, skall jag icke motsätta mig det. Motiveringen för, att vi icke kunna vara med om denna sak, förrän vi i olika avseenden bedömt verkningarna av A.-B. Vin- och spritcentralens verksamhet, sammanhänger i viss mån med prövningen av Kungl. Maj:ts förslag rörande den blivande parti-handelsorganisationen. Den motiveringen måste föras fram och får icke i detta sammanhang tappas bort, och det är därför, som jag har velat göra denna erinran.

Herr **Åström**: Herr andre vice talman! Den framstående f. d. affärsjurist, som nyss uppträdde och med sin auktoritet försökte avliva motionären, tyckte antagligen, att han hade gjort det synnerligen grundligt, då han påvisade, att olika aktier kunna i all rimlighets namn hava olika värden. Ja, herr Rune, men att samma aktier hava mycket olika värden i en årsberättelse och i en ekonomisk uppställning är dock något annorlunda, och det var det, som motionären påpekade i sitt anförande.

Det har yrkats återremiss, och riktigheten av en sådan tyckas alla vara eniga om. Jag vill dock säga, att då herr Nilsson i Kristianstad uppträdde skarpt emot utskottets yttrande, så är det icke så underligt. Det gäller ju här undersökning av ett företag, som har en viss monopolställning och är i många avseenden besläktat med det företag, i vilket han själv är styrelseledamot. Det kan kanske därför ses med litet oblidag ögon, om man från det allmännas sida vill hava en alltför intim kännedom om respektive företags affärer. Det förefinnes dock otvivelaktigt i båda fallen ganska starka skäl för att hava sådana önskemål.

Det har nu sagts av reservanterna, att det skulle ligga ett oerhört stort misstroende i ett sådant uttalande som utskottet här gör. Riksdagen skulle nämligen vid bifall till utskottets förslag besluta att undersöka ett företag, i vilket Kungl. Maj:t själv tillsatt styrelseledamöter. Nu bör man först observera, att företaget har funnits en avsevärd tid, innan detta beslut trädde i kraft, alltså innan det fanns några sådana ledamöter, och sedan är det väl ändå icke obekant för dem, som ha en smula kännedom om sådana här saker, att de styrelseledamöter, som utses på sådant sätt, ha ganska små förutsättningar för att på skilda områden kunna följa ett företags verksamhet. Det är den administrativa myndigheten inom företaget, som är den verkligt beslutande, och styrelseledamöternas uppgift blir i allmänhet blott den att godkänna de förslag, som framläggas av den administrativa myndigheten. Att man även inom bevillningsutskottets majoritet ganska starkt haft den uppfattningen, bevisas bäst därav, att man, enligt vad herr Nilsson meddelade, framställt krav på, att staten skall tillsätta en jourhavande direktör i företaget.

Den kritik, som riktats mot Vin- & Spritcentralen, är icke enbart motiverad av privatintressen och, som man här sökt framhålla, parti-handelsintressen, utan av helt andra synpunkter, som hava varit så pass starka och kraftiga, att man har skäl att taga hänsyn till desamma. Är det så, att företaget skötes på ett sådant sätt, att det icke finnes någon anledning till anmärkningar, är det ju icke annat än till stor fördel för företaget, att detta blir konstaterat vid en undersökning av företaget. Är det däremot så, att man känner sig rädd för en sådan undersökning, blir nog den allmänna uppfattningen i större utsträckning än nu den, att det förefinnes något, som man icke vill låta komma till synes.

Herr Nilsson skrämde med de konsekvenser, som riksdagen skulle taga på sig genom att bifalla utskottets förslag, och samtidigt poängterade han, att det anförande, som motionären höll här i dag, hade kostat denne synnerligen stora ansträngningar. Det föreföll mig, som om man skulle kunna säga, att det anförande, som herr Nilsson höll, framför allt hans skräckmålningar av konsekvenserna, visar, att det anförandet otvivelaktigt icke hade kostat honom några nämnvärda ansträngningar alls.

Jag ber, herr andre vice talman, att få instämma i yrkandet om återremiss.

Herr **Sandler**: Återremissyrkandet innebär naturligtvis icke alls något undertryckande av den mening, som herr Carl Gustaf Ekman eventuellt vill hysa i frågan. Det är alldeles uppenbart, att då den kungl. propositionen kommer under behandling här i kammaren, är herr Carl Gustaf Ekman fullständigt oförhindrad att, därest han anser, att det förslaget eller utskottsförslaget vilar på ofullständig utredning, framställa just det yrkande, som här är föreslaget av utskottsmajoriteten. Då komma sakerna i den riktiga ordningen. I dag äro vi icke alls i tillfälle att framställa något yrkande i anledning av vad bevillningsutskottet kan komma att hemställa i detta ärende.

Att det tillfälliga utskottet haft i sin hand att möjliggöra ett sådant rimligt behandlingssätt framgår bäst därav, att andra kammarens motsvarande tillfälliga utskott, som haft en liknande motion att behandla, har helt lugnt bestämt sig för att icke avgiva något utlåtande, förrän bevillningsutskottets betänkande framlagts och behandlats av riksdagen. Det är således alldeles uppenbart, att någonting har varit åsyftat med detta förfaringssätt från första kammarens andra tillfälliga utskotts sida. Jag skall tillåta mig citera ur herr Lindgrens motion denna versen ur Frödings »Stänk och flikar»:

»Kunde ögat skåda
bilden av det hela,
kunde örat höra
strängarna, som spela
huvudmelodin.»

*Om under-
sökning av
Vin- och
Spritcentra-
lens verk-
samhet
m. m.
(Forts.)*

Om under-
sökning av
Vin- och
Spritcentra-
lens verk-
samhet
m. m.
(Forts.)

Herr **Nilsson, Gustaf**: Jag begärde ordet, då den ärade talaren, herr Åström, gjorde gällande, att jag för min del hade något att invända, i fall man skulle verkställa granskning av A.-B. Vin- och spritcentralen. Det är icke så. Tvärtom. I fjol var jag utan protest med om beslutet att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan att antingen genom statsrevisorerna eller i annan form utsträcka granskningen och kontrollen av dessa båda statsmonopol, Tobaksmonopolet och Vin- och Spritcentralen. I detta avseende har jag icke något att ångra. Tvärtom finner jag det mycket riktigt att gå den vägen.

Beträffande det, som talaren i övrigt här anförde, vill jag bara säga, att det får sin förklaring däruti, att han naturligtvis i egenkap av tobakshandlare icke kan visa så särdeles vänliga känslor mot Tobaksmonopolet. Huru mycket han än vill underskatta styrelseledamöters ställning inom olika företag, så händer det ibland att man blir tvungen att något vingklippa det privatekonomiska intresset, även för dem, som handla med tobaksvaror. Det är naturligtvis sådant, som ger sig tillkänna i det sötsura anförande, som herr Åström nyss höll.

Jag har för min del icke något att invända emot, att en kontroll av A.-B. Vin- och Spritcentralen så som riksdagen i fjol beslöt, kommer till stånd.

Herr **Åström**: Jag vill bara framhålla, att jag icke hyser någon fruktan för ytterligare vingklippning. Det har Tobaksmonopolet redan åstadkommit så mycket som är möjligt. Att jag icke kan hava så stor respekt för styrelsen i ett sådant företag som Tobaksmonopolet, beror på de kraftiga ansträngningar, som där gjorts och vilka givit det lysande resultatet, att man lyckats befria styrelsen från all sakkunskap på de områden den har att förvalta.

Herr **Nilsson, Gustaf**: Ja, endast ett par ord. Jag vill till kammarens kännedom meddela, att det förhåller sig beträffande Tobaksmonopolets styrelses sammansättning så, att cigarrhandlarna anse sig vilja hava en representant, importhandlarna en, tobakshandlarna m. fl. var sin representant. Över huvud taget skulle styrelsen bliva sammansatt av representanter för alla möjliga intressen. På sista tiden hava till och med de, som driva tobakshandel i kiosker, kaféer m. fl. platser, förklarat sig hava särskilda intressen, och vilja därför hava sina åsikter representerade i styrelsen. Det är därför mycket svårt att ordna så, att alla bliva belåtna.

Herr **Bondeson**: Eftersom jag varit med i utskottet att handlägga detta betänkande och står antecknad som reservant, vill jag deklamera min ståndpunkt med några få ord.

Förhållandet är det, att jag inom utskottet ansåg, att detta ärende borde bordläggas, tills proposition nr 170 var behandlad av bevillnings-

utskottet och framställa yrkande härom. Detta mitt yrkande inom utskottet vann emellertid icke gehör. Utskottet ville nämligen behandla denna motion särskilt för sig. Då jag icke kunde förena mig med utskottets majoritet, avlämnade jag tillika med herr Julin en reservation, i vilken vi yrkade avslag på motionen.

På grund av de förhållanden, som inträtt genom återremissyrkandet, ber jag, herr andre vice talman, att få instämma i detta yrkande.

Om undersökning av Vin- och Spritcentralens verksamhet m. m.
(Forts.)

Herr **Åström**: Herr andre vice talman! Jag skall endast be att få säga ett par ord. Det är herr Nilsson, som får taga ansvaret för, att jag måhända talar om en sak, som icke hör till ämnet. Jag vill påpeka, att det är icke någon, som har framställt några sådana pretentioner, som herr Nilsson här talat om. Men man har rätt att slå fast, att det från början fanns en enda sakkunnig i styrelsen. Man ansåg sedan, att det var 100 % för mycket, varför man lagade efter ganska kort tid, att denne blev ersatt med en icke sakkunnig, och för närvarande får man gå ofantligt långt ned på rangskalan inom monopolledningen för att träffa någon sakkunskap vare sig det gäller produktion eller distribution.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, dels på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt, dels på avslag å utskottets hemställan, dels ock därpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och förklarades den sistnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 19, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden:

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 133 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående de allmänna läroverken samt två i samband därmed väckta motioner;

nr 92, i anledning av riksdagens år 1922 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1921;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för åstadkommande av förbättrad sjukvård inom rikets ödemarksområden; och

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kammarrätten och dess verksamhet under budgetåret 1923—1924;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 37, i anledning av väckt motion om upphävande av spannmåls-tullarna;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m., ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av rubrikerna nr 192 och 193 för maltdrycker och mjöd i gällande tulltaxa; samt

nr 40, i anledning av väckt motion om tullrestitution vid utförsel utav gryn av vete;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 30, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående pensionsrätt för musiksergeanter;

nr 43, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkt 1 av bankoutskottets utlåtande nr 28 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa understöd och pensioner, att utgå av postmedel eller trafikmedel;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken under en viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld jämte en i ämnet väckt motion;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873 jämte en i ämnet väckt motion;

nr 46, i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om bankrörelse;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig; och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i pensioneringen av vissa provinsialläkare med flera;

andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bageri- och konditoriarbetes förläggande till viss del av dygnet, dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rikets allmänna kartverk jämte en i ämnet väckt motion;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd av jorddelningsväsendet m. m.; och

nr 38, i anledning av väckta motioner rörande anslag till lindring av fraktkostnaderna för kalk; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen angående ändrade

bestämmelser rörande statsbidrag för avlönande av folkskollärare å ort, där stadgan om folkundervisningen i riket § 1 ej är gällande.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2,58 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 11 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1923—1924 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 151, i anledning av väckta motioner om rätt för lektorn vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm A. O. Gallander att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring vid tekniska elementarskolan i Örebro;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att träffa förlikning med strandägare vid Göta älv rörande kranan tillkommande rätt till uppdämning av älvens vatten;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för pensionsförsäkringens genomförande m. m.;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i grunderna för förvaltningen av den i 11 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring omförmälda fond m. m.;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt nordiska museets personal;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1923—1924 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 162, angående de i regeringsformen 63 § föreskrivna kreditivsummor; samt

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av västra stambanans ingångslinje till Stockholm m. m.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagen.

Härmed får jag vördsamt anhålla att bliva befriad från uppdraget att vara fullmäktig i riksgäldkontoret.

Stockholm den 11 maj 1923.

S. H. Kvarnzelius.

På särskilda propositioner biföll kammaren berörda anhållan och beslöt att i anledning därav val av en fullmäktig i riksgäldskontoret efter herr Kvarnzelius skulle i föreskriven ordning anställas.

Anmäldes och bordlades

sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtanden:

nr 4 (nr 1), i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken m. m.;

nr 5 (nr 2), i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av lokaler åt en hovrätt över Norrland ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 6 (nr 3), i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 7 (nr 4), i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppdelning av Vifolka, Valkebo och Gullbergs härads domsaga å Lysings och Göstrings härads samt Åkerbo, Bankekinds och Hanekinds härads domsagor ävensom en i ämnet väckt motion; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 19, statsutskottets utlåtanden nr 91—95, bevillningsutskottets betänkanden nr 37—40 samt bankoutskottets utlåtande nr 30.

Vid föredagning av bankoutskottets memorial nr 43, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkt 1 av bankoutskottets ut-

låtande nr 28 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa understöd och pensioner, att utgå av postmedel eller trafikmedel, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden nr 44—48, andra lagutskottets utlåtande nr 16, jordbruksutskottets utlåtanden nr 36—38 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att bland två gånger bordlagda ärenden bankoutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld jämte en i ämnet väckt motion, samt samma utskotts utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873 jämte en i ämnet väckt motion, måtte uppföras i nu nämnd ordning närmast efter konstitutionsutskottets memorial nr 19, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll, på föredragningslistan för morgondagens plenum.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag. varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,43 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
